

Zadovoljstvo mladih kvalitetom života u gradu Đakovu

Privara, Tijana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:288534>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Tijana Privara

Zadovoljstvo mladih kvalitetom života u gradu

Đakovu

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Zadovoljstvo mladih kvalitetom života u gradu Đakovu

Diplomski rad

Student/ica:
Tijana Privara

Mentor/ica:
Dr. sc. Ivan Puzek

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tijana Privara**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Zadovoljstvo mladih kvalitetom života u gradu Đakovu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 10. srpnja 2019.

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Ciljevi i svrha	8
3. Teorijska koncepcija rada	9
3.1. Kvaliteta života.....	9
3.1.1. Pojam kvaliteta života	9
3.1.2. Subjektivni i objektivni pokazatelji	10
3.1.3. Mjerenje kvalitete života	12
3.1.4. Istraživanja u Hrvatskoj.....	12
3.2. Migracije	14
3.2.1. Određenje pojma migracija	14
3.2.2. Migracijske teorije	16
3.2.3. Sociološka istraživanja migracija mladih.....	18
4. Hipoteze	21
5. Metodologija	22
5.1. Instrument.....	22
5.2. Opis uzorka.....	22
5.3. Postupak istraživanja	26
5.4. Obrada podataka	26
5.5. Etička pitanja i ograničenja istraživanja	27
6. Rezultati	28
7. Rasprava.....	45
8. Zaključak.....	49
9. Prilozi.....	50
10. Literatura.....	58

Zadovoljstvo mladih kvalitetom života u gradu Đakovu

Sažetak

U prvom dijelu rada određuju se pojmovi kvalitete života i migracija. Zatim se u nastavku rada prikazuju rezultati ranije provedenih relevantnih istraživanja kvalitete života i službeni podaci migracija mladih iz područja istočne Hrvatske. Nakon toga slijedi pregled i upoznavanje osnovnih podataka o gradu Đakovu. U radu su prikazani i rezultati istraživanja faktora kvalitete života u gradu Đakovu. Rezultati anketnog istraživanja odnose se na prigodni uzorak mladih od 284 ispitanika¹ koji je obuhvaćen ovim istraživanjem. Istraživanje je provedeno od 4. do 8. svibnja 2019. godine putem online ankete. Cilj je bio istražiti i opisati kvalitetu života mladih u gradu Đakovu te utvrditi povezanost između kvalitete života i namjere odlaska iz grada kod mladih koji su završili proces obrazovanja. U obradi podataka korišteni su univarijatni statistički postupci (frekvencije, deskriptivna statistika), bivarijatni statistički postupci (korelacije, χ^2) te multivarijatni statistički postupci (bivarijatna analiza varijance, faktorska analiza glavnih komponenti) kako bi se povezalo kvalitetu života mladih i ambicije za migraciju. Pretpostavlja se da će zadovoljstvo kvalitetom života biti vrlo nisko kod nezaposlenih mladih. Općenito se očekuju niži rezultati u usporedbi s ostalim istraživanjima koja su se bavila kvalitetom života u drugim gradovima jer je Slavonija trenutno u kritičnoj i nestabilnoj situaciji. Naime, masovno iseljavanje mladih iz manjih gradova i sela u razvijene europske države vrlo je izraženo u gradu Đakovu, ali i drugim manjim mjestima u Slavoniji.

Ključne riječi: kvaliteta života, mladi, migracije, grad Đakovo

Youth satisfaction with the quality of life in the City of Đakovo

Abstract

In the first part of the survey, the concept of quality of life and migration is defined showing the results and definitions of earlier relevant researches. Later we start with reviewing and getting acquainted with basic information about the city of Đakovo. This survey presents the results of the research on the quality of life in the city of Đakovo. It's based on the results of the survey conducted on a suitable sample of 284 young survey subjects. The research was conducted from May 4 to 8, 2019 via an online questionnaire. The aim was to explore and describe the quality of life on youth population in Đakovo and to set up the link between the quality of life and the intention of migration for young people who completed their education process. For data processing are used univariate statistical methods (frequency, descriptive statistics), bivariate statistical methods (correlations, χ^2) and multivariate statistical methods (bivariate analysis of variance, factor component analysis). As the results, it has been expected that quality life satisfaction will be very low for unemployed youth, but generally, lower results are expected when we compare researches that have dealt with the quality of life in other cities because Slavonia is now in a critical and unstable situation due to mass emigration of young people from smaller cities and villages in developed European countries.

Key words: quality of life, youth, migration, city of Đakovo

¹ Izrazi ispitanik i ispitanici koji se koriste u ovom obrascu odnose se na muške i ženske osobe.

1. Uvod

Od 1970-ih godina projekti na temu kvalitete života razvijaju se u svrhu poboljšanja uvjeta življenja u lokalnim zajednicama. Koncept kvalitete života pojavljuje se kao ključni pojam u temeljnim dokumentima razvoja gradova i usko je povezan s urbanim planiranjem, ciljevima održivog razvoja, jednakosti i socijalnom kohezijom (Slavuj, 2012b). Istraživači koji analiziraju subjektivne aspekte kvalitete života tvrde da se kvalitetnim društvom smatraju zajednice koje zadovoljavaju veliki dio svoga stanovništva (Bouillet, 2006). Prema Slavuj (2012b) kvaliteta života danas je visoko na listi prioriteta gradskih uprava te je u posljednje vrijeme pokrenut niz istraživanja i projekata koji se bave poboljšanjem života u gradovima (Slavuj, 2012b). Istraživanja kvalitete života najčešće uključuju razinu općeg zadovoljstva životom, razinu zadovoljstva odnosima unutar obitelji i socioekonomskom situacijom (Slavuj, 2012a). Prema Bouillet (2006) u indikatore kvalitete života ubrajaju se: „zdravstveni status, kvaliteta prehrane, kvaliteta obrazovanja, uvjeti rada (zaposlenost), kvaliteta stanovanja, odijevanja i slobodnog vremena te razina socijalne sigurnosti i ljudske slobode“ (Bouillet, 2006:28).

Poboljšanje kvalitete života na lokalnim razinama jedan je od faktora koji sprječavaju migracije mladih. Pokos (2017) ističe da su migracije iz Hrvatske (posebice Slavonije) sve zastupljenije, prema Njemačkoj, Austriji i Irskoj. Prema autorici Ilišin više od 25% mladih želi napustiti zemlju, 70% ne želi, a 3% ispitanika ne zna (Ilišin, 2013). Gvozdanović i sur. (2019) u svojoj analizi mladih uspoređuju istraživanja iz 2012 i 2018 godine. Razlike su prilično značajne (težnja mladih da se presele u druge zemlje pala je za 24 posto u 2018). Dakle, 63% mladih nije izrazilo želju za preseljenjem u 2018 godini, u usporedbi sa 39% ispitanika u 2012. godini. Autorice nagađaju i iznose da su ispitanici koji su izrazili snažnu želju preseliti u inozemstvo u 2012. godini socijalno nestabilniji u zajednici. Također, iznose i kako su se okolnosti u pet godina promijenile te se sada preseljenje u inozemstvo čini manje privlačnim (Gvozdanović i sur., 2019).

Migracije mladih iz svojih rodih gradova mogu se promatrati mikrosociološki, a kao temelj se postavlja teorija racionalnog izbora. Kako bi odredila razloge migracije, autorica Šverko (2005) bavi se migracijskim privlačnim i potisnim faktorima kod mladih, a u potisne faktore ubraja „loše ekonomske prilike u matičnoj zemlji, nezaposlenost, nestabilnu političku situaciju, diskriminaciju, neslaganje s vrijednosnim sustavom zajednice te nepovoljne uvjete osobnoga razvoja“ (Šverko, 2005:1151).

Spomenuti nacionalni trend iseljavanja mladih iz lokalnih sredina u potrazi za poslom i boljim životom zahvatio je Slavoniju, a posebno Osječko-branjsku županiju. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku od 2013. do 2016. godine u inozemstvo je odselilo 489 stanovnika², dok je od 2013. do 2017. ukupno odseljeno 868 stanovnika³. Važno je napomenuti kako su ovi podaci obuhvaćaju državljane Republike Hrvatske na stalnom boravku koji su objavili svoje prebivalište u Republici Hrvatskoj. Podaci vanjske migracije stanovništva po županijama daju prilično negativnu sliku iseljenja mladih stanovnika. Proteklih osam godina broj odseljenih iz županije sve više raste, dok je broj doseljenih obilježen blagim padom. Tako je u 2016. godini doseljeno 522 stanovnika, a odseljenih je 3634⁴. Osječko-baranjska županija zauzima prvo mjesto prema broju iseljenih stanovnika.

Grad Đakovo nalazi se na istoku Republike Hrvatske, a administrativno pripada Osječko-baranjskoj županiji. Prema podacima iz 2011. godine u Đakovu živi 19.491 stanovnika.⁵ U kontekstu Hrvatske ovaj grad promatra se kao biskupijsko središte i “srce Slavonije” koje na temelju posljednjih analiza stanovništva sve više odumire. Autor Marković (1976) opisuje strukturu grada gdje unutar stare jezgre navodi brojne sakralne objekte, a grad vidi kao glavnu točku mnogo kulturnih manifestacija jer nudi obilje povijesnih, kulturnih i prirodnih vrijednosti. Grad Đakovo biskupsko je središte, ali ima i vrlo dobro razvijen gospodarski i kulturni sustav. Industrijski razvoj grada započeo je naglim razvojem poljoprivrednih mlinova a nakon toga i ciglana. Obrtnici raznih struka pridonijeli su razvoju lokalnih sajмова (Marković, 1976). Plan razvoja grada u budućnosti uključuje značajan rad na razvoju turizma za što se pretpostavlja da grad Đakovo ima povoljne uvjete.⁶

U teorijskoj konceptualizaciji rada razrađuju se koncepti kvalitete života i migracija te čimbenici koji su povezani s (ne)zadovoljstvom kvalitetom života kod mladih ljudi iz grada Đakova. Nakon toga slijedi prikaz metodologije istraživanja te analiza dobivenih rezultata. Na temelju dobivenih rezultata raspraviti će se o cilju, a dobiveni nalazi usporedit će se s rezultatima prijašnjih istraživanja.

² URL: <http://www.dzs.hr/PXWeb/sq/ae7c90a8-a89b-4913-99e6-90af1b007b08>

³ URL: <http://www.dzs.hr/PXWeb/sq/a2ad4e3b-c45e-44c0-b2e0-8b911cbff4c9>

⁴ Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2017. URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-02_01_2018.htm

⁵ Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2011. URL: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup14_1031.html

⁶ Službeni glasnik. URL: <https://djakovo.hr/index.php/sluzbeni-glasnik/2016?download=562:sluzbeni-glasnik>

2. Ciljevi i svrha

Cilj ovog istraživanja je analizirati i opisati kvalitetu života mladih u gradu Đakovu te utvrditi povezanost faktora koji čine kvalitetu života sa socioekonomskim obilježjima ispitanika i namjerom odlaska iz grada. Ovim istraživanjem obuhvaćen je uzorak mladih ljudi u rasponu od 20 do 39 godina koji se prema Pokosu (2017) nalaze u kritičnoj dobnoj skupini koja ima tendenciju za preseljenjem u inozemstvo. Namjera je proučiti kako ova skupina mladih doživljava kvalitetu života u rodnom gradu te na koji način se (ne)zadovoljstvo kvalitetom života manifestira kroz njihovo djelovanje tj. namjeru odlaska iz rodnog mjesta.

Svrha ovog istraživanja je razumjeti i prikazati zadovoljstvo mladih u Đakovu te naglasiti važnost njihovog viđenja prostora poboljšanja ponude grada Đakova. Rasprava oko dobivenih rezultata bit će povezana s rezultatima prethodnih istraživanja te će se pokušati pridonijeti razumijevanju teme kvalitete života i izgradnji smjernica za buduća istraživanja.

Istraživanje je potaknuto idejom o potrebi analize kvalitete života unutar grada kako bi se što bolje definirale razine zadovoljstva ključnim domenama života u gradu. Uključivanje stavova mladih stanovnika i definiranje njihovih potreba važna su karika u ostvarenju ciljeva poboljšanja kvalitete života kako bi se što učinkovitije zaustavile masovne migracije prema razvijenim zemljama zapada.

3. Teorijska koncepcija rada

Dva su ključna koncepta ovoga rada, a to su kvaliteta života i migracije. Koncept kvalitete života razrađen je u nastavku definiranjem pojma kvalitete života, subjektivnih i objektivnih pokazatelja, tumačenjem mjerenja te prikazom nalaza različitih istraživanja kvalitete života u Hrvatskoj.

3.1. Kvaliteta života

Autorica Vuletić (2013) kvalitetu života određuje kao složen višedimenzionalni koncept koji se povezuje s različitim područjima ljudskog života, a mjeri se vrednovanjem fizičkog i psihičkog zdravlja, socijalnih odnosa, osobnih vjerovanja i očekivanja, financijskih i stambenih uvjeta života i slično (Vuletić, 2013). Ovoj tezi pridonosi činjenica da koncept kvalitete života proučavaju različite znanstvene discipline s različitih stajališta, a svaka od njih pridaje pozornost onim aspektima koje smatraju najvažnijima.

Buković (2010) donosi pregled kako se razvijala važnost lokalne zajednice za kvalitetu života mladih te ističe kako je lokalna zajednica bitna karika u unapređenju kvalitete života mladih. Navodi Vijeće Europe kao međunarodnog aktera koji se najsustavnije bavi mladima te je uočio iznimnu važnost lokalnih zajednica za kvalitetan razvoj mladih. Smatra da činjenica da je mlada osoba rođena u određenoj općini, selu, gradu (čak i dijelu grada) može utjecati na mogućnost ispunjavanja njenog potencijala. Prema tome, mladima je kasnije pružena mogućnost sudjelovanja u razvoju života lokalnih i regionalnih zajednica (Buković, 2010).

3.1.1. Pojam kvaliteta života

Kvaliteta života je opće poznat pojam koji se najčešće povezuje s nekim temeljnim faktorima koji su važni za život stanovnika određenog mjesta (npr. veličina stana, osobni prihodi i sl.). Kvaliteta života bi trebala moći omogućiti ljudima da ostvare svoje ciljeve i da odaberu svoj idealni način života. Dakle, koncept kvalitete života prerasta pristup osnovnih životnih uvjeta koji se uglavnom fokusira na materijalne resurse (Bejaković, Kaliterna Lipovčan, 2007). Prema Bejaković i Kaliterna Lipovčan (2007) tri su glavne značajke koncepta kvalitete života: (1) kvaliteta života odnosi se na životne situacije pojedinaca, (2) kvaliteta života je višedimenzionalni koncept utemeljen na holističkom pogledu na ljudsku dobrobit i (3) kvaliteta života koja se mjeri objektivnim i subjektivnim pokazateljima (Bejaković, Lipovčan 2007).

Kvaliteta života 1969. se u SAD-u počela proučavati kroz iduće kategorije: „zdravlje i bolesti, društvenu mobilnost, karakteristike fizičkog okoliša (zagađenje, stanovanje), dohodak i siromaštvo, javni red i sigurnost, obrazovanje, znanje i umjetnost“ (Slavuj, 2012a:75). Nakon toga razvijaju se različite studije u Velikoj Britaniji koje se šire Europom i svijetom. Tek 1990-ih ova istraživanja postaju vrlo popularna i sve ih je više. U Hrvatskoj slični godišnji izvještaji počinju izlaziti 1970-ih, a najznačajniji nalazi tih godina zaključuju da viši financijski životni standard ne dovodi nužno do povećanja subjektivnog doživljaja kvalitete života (Slavuj, 2012a).

Glavni problem ovih istraživanja je u tome što su provedena na državnoj razini pa je gotovo nemoguće izdvojiti specifičnosti pojedinih mjesta koje nam ukazuju na sva životna iskustva koja se događaju u lokalnim zajednicama. Dakle, nacionalni pokazatelji su zajednički generalizirani prikaz stanja i uvjeta cijele države (iz njih ne možemo tumačiti probleme koji postoje na lokalnim specifičnim mjestima) (Slavuj, 2012b).

3.1.2. Subjektivni i objektivni pokazatelji

Prema pročitanoj literaturi, kvaliteta života je višedimenzionalan pojam koji se istražuje kroz subjektivne i objektivne pokazatelje. Autorica Slavuj (2012a) zaključuje da se objektivni pokazatelji koriste u kvantificiranju i lakoj usporedbi longitudinalnih državnih istraživanja. Istraživanja koja izdvajaju samo objektivne pokazatelje kvalitete života danas se smatraju nedovoljno metodološki razvijenima. Kao jedan od problema izdvaja se prikupljanje samih podataka (podaci o primanjima ispitanika ponekad mogu biti socijalno poželjni odgovori). Još jedan od problema predstavljaju ispitanici koji različito vrednuju iste stvari. Ipak, kao najveći nedostatak objektivnih faktora ističe se ne odražavanje iskustvene dimenzije kvalitete života (Slavuj, 2012a).

Nakon 1970ih dolazi do nadopunjavanja objektivnih faktora subjektivnima, tj. u istraživanja se uključuju i elementi osobnog zadovoljstva (Slavuj, 2012a). „Pojedinci su krajnji konzumenti svega dobrog i lošeg što proistječe iz neke zajednice i okoliša kojem ona pripada, te su stoga najbolji evaluatori vlastita života“ (Slavuj, 2012a:81). Različiti ljudi imaju različite percepcije i na taj način stvaraju vlastite subjektivne sudove o faktorima koji utječu na njihovu kvalitetu života. Prema Maransu i Stimsonu (2011), da bi se adekvatno istražili individualni aspekti kvalitete života koriste se specifični načini skupljanja podataka. Kao jedan od načina navode praćenje kvalitete života skupom pokazatelja koji se izvode iz općih prostornih podataka koristeći službene izvore (npr. prihodi kućanstva, razina zagađenja zraka i sl.). Drugi način je proučavanje obilježja životne sredine i subjektivnih procjena domena kvalitete života.

Ovaj način uključuje zadovoljstvo pojedinaca specifičnim fenomenima u zajednici i životom u cjelini (Marans, Stimson, 2011).

Početno stajalište za razvoj ovih ideja bilo je fenomenološko stajalište da su emocije pojedinca prema životu same po sebi značajna stvarnost. Subjektivni pokazatelji mjere pojedinačno viđenje kvalitete života, odnosno „predstavljaju individualnu procjenu objektivnog stanja okoliša i vlastita života“ (Slavuj 2012a:81). Analiza subjektivnih pokazatelja nudi bolje razumijevanje strukture i faktora kvalitete života, spoznaje raspršenja (ne)zadovoljstva u zajednici, razumijevanje pojedinačnih aspekata u evaluaciji ukupne kvalitete, identificiranje problema i lakše zaključivanje o tome koji uvjeti vode individualnom zadovoljstvu (Slavuj, 2012a). Jedan od glavnih problema kod subjektivnih pokazatelja je da percepcije koje pojedinci vrednuju nisu uvijek povezane s objektivnom situacijom. Slavuj (2012a) prema Andrews (1974) zaključuje da se nedostaci subjektivnih pokazatelja mogu svrstati u četiri ključne kategorije, a to su: 1) valjanost, 2) interpretacija, 3) cjelovitost, 4) primijenjenost; ali i troškovi prikupljanja informacija. Problem valjanosti subjektivnih faktora pojavljuje se jer oni nisu konzistentne mjere za razumijevanje sistema i pravila na koji ljudi vrednuju i doživljavaju svoj život. Interpretacija može biti problematična jer „različitosti među pojedincima, grupama, prostorima i vremenima utječu na formiranje stavova i percepcija“ (Slavuj, 2012a:82). Budući da postoji velik broj faktora koji su povezani s kvalitetom života, javlja se problem cjelovitosti subjektivnih pokazatelja. Gotovo je nemoguće sa sigurnošću tvrditi da su obuhvaćene sve dimenzije koncepta. Problem primjenjivosti pojavljuje se jer ljudi nisu kvalificirani objektivno i valjano procijeniti svoje životne uvjete. Kao glavna pozitivna značajka subjektivnih pokazatelja kvalitete života ističu se iskustva i percepcije pojedinaca u zajednici. Također, mjere samo jednu dimenziju što znatno olakšava usporedbu među svim dimenzijama koje mjere kvalitetu života (Slavuj, 2012a). „Subjektivni pokazatelji odražavaju osobnu percepciju kvalitete života te su omogućili definiranje ključnih dimenzija kvalitete života“ (Slavuj, 2012a: 83).

Subjektivni i objektivni pokazatelji kvalitete života prije su izazivali brojne rasprave na području sociologije jer su među sociolozima smatrani međusobno isključivima. Prihvatanjem nedostataka objektivnih pokazatelja i priznavanjem subjektivnih pokazatelja, danas zajedno čine pogled na kvalitetu života. „Paralelna upotreba objektivnih i subjektivnih pokazatelja u istraživanju važna je upravo zbog metodoloških razloga. Njihova zajednička primjena umanjuje nedostatke pojedine vrste mjerenja i omogućuje alternativne poglede na kvalitetu života“ (Slavuj, 2012a:84). Danas se rezultati smatraju kvalitetnijima ako se koriste obje vrste

indikatora. Ipak, zajednička primjena nije česta pojava u istraživanjima iako pruža pouzdanije i preciznije informacije (Slavuj, 2012a).

Florida (2005) prema Maransu i Stimsonu (2011) zaključuje da mjesto u kojemu žive pojedinci kreira i određuje njihove životne prilike. Mjesto življenja određuje radno mjesto, primanja, poznanike, prijatelje, partnere, obitelj i sl. Postoje mjesta koja nude iznimno dobro tržište rada, ali s druge strane mjesto življenja određuje se subjektivnim izborom prema vlastitoj procjeni pojedinca (Florida, 2005).

3.1.3. Mjerenje kvalitete života

Prema autorici Vuletić (2013) razlikujemo šest glavnih domena i pripadajućih poddomena koje čine kvalitetu života, a to su „stanovanje (veličina stana, opremljenost stana, stambeni status, izdaci za stan, estetski izgled okoliša u blizini stana), promet i infrastruktura (parkirališna mjesta, protočnost prometnica u susjedstvu, učestalost autobusnih linija, kvaliteta prometnica, kvaliteta nogostupa, odvoz smeća i održavanje čistoće ulica), prirodni okoliš (kvaliteta pitke vode, kvaliteta zraka, buka od prometa, količina javnih zelenih površina, održavanje čistoće i urednosti zelenih površina), dostupnost usluga i sadržaja (vrtić, osnovna škola, ambulanta, ljekarna, trgovine za svakodnevnu opskrbu, dječja igrališta, sportski objekti i sportska igrališta, parkovi ili druge zelene površine za rekreaciju ili šetnju, autobusna stanica, kafići, restorani), socijalne veze u susjedstvu (odnosi sa susjedima, ponašanje susjeda, spremnost susjeda da pomognu), sigurnost susjedstva (sigurnost na ulici tijekom dana, sigurnost na ulici tijekom noći, sigurnost susjedstva u pogledu krađa ili provala)“ (Slavuj, 2013b:71). Vuletić (2013) tvrdi da postojanje otvorenih prostora (poput javnih trgova ili drugih javnih mjesta gdje se stanovnici mogu socijalizirati) znatno utječe na mogućnost stvaranja socijalnih veza u zajednici.

Većina sociologa u istraživanjima ograničava se na određeni broj faktora kvalitete života (stanovanje, zdravlje, slobodno vrijeme, uvjeti rada i sl.). Na samom početku razvoja koncepta kvalitete života glavni faktori bile su primarne i razvijene ljudske potrebe koje su se dijelile na „primarne i razvijene, egzistencijalne i esencijalne, materijalne, socijalne i personalne, imati i biti i sl.“ (Seferagić, 2000:110). Iako postoji velik broj čimbenika kvalitete života, u ovom istraživanju prema autorici Vuletić (2013) izabrani su oni glavni.

3.1.4. Istraživanja u Hrvatskoj

Istraživanja u Hrvatskoj potvrđuju da je većina mladih zadovoljna svojim životom, a nezadovoljstvo se pojavljuje kao iznimka (Bouillet, 2006). Istraživanje Ilišin (2004) na uzorku

mladih i starijih osoba donosi rezultate da je kvalitetom života „potpuno zadovoljno i zadovoljno 60,8% mladih i 53,5% starijih osoba, dok je 28,1% mladih i 33,7% starijih osoba u tom smislu ravnodušno“ (Bouillet 2006 prema Ilišin, 2005).

U istraživanju Bouillet (2006) utvrđeno je da na zadovoljstvo među mladima u Hrvatskoj najviše utječu socioprofesionalni status i dob ispitanika. Ispitanici s osnovnoškolskim i srednjoškolskim obrazovanjem u pravilu nisu vjenčani, češće nemaju djece i uglavnom žive s roditeljima. S druge strane, ispitanici sa završenom školom u pravilu su vjenčani i imaju djecu te su češće zastupljeni u kategoriji malobrojnih kućanstava. Također, mladi čiji su očevi nižeg stupnja obrazovanja češće su zaposleni iz čega se zaključuje da su prinuđeni na brže osamostaljivanje zbog lošijeg imovinskog statusa obitelji. Čudina-Obradović i Obradović (2000) smatraju da „zaposlenost obaju roditelja ima i mnoge pozitivne posljedice za zaposlenu ženu, muža zaposlene žene, djecu, pa i bračnu kvalitetu. I muškarci i žene osjećaju mnoge prednosti kombiniranja obiteljskih i radnih uloga i, usprkos problemima, poduzet im napor daje mnoga zadovoljstva kojih se ne bi željeli odreći“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2000:133). Ženama zapošljavanje povećava osjećaj vrijednosti, a zapošljavanje majki pridonosi boljem ekonomskom položaju obitelji (Čudina-Obradović, Obradović, 2000).

U istraživanju Slavuj (2012b) koja se bavila kvalitetom života u Rijeci prikazani su čimbenici kvalitete života. Rezultati istraživanja prikazuju temeljne razlike u zadovoljstvu kvalitetom života između ispitanika koji žive u različitim četvrtima (Slavuj, 2012b). „Ispitanici s područja Belvedera/Brajde-Dolca imaju najnižu prosječnu razinu zadovoljstva u tri domene: promet i infrastruktura, prirodni okoliš i sigurnost susjedstva, a zadovoljniji su s dostupnošću usluga i sadržaja u odnosu na druge ispitanike“ (Slavuj, 2012b:69). S druge strane, ispitanici s područja Pašca i Orehovice, zadovoljniji su uređenjem okoliša, dok su najmanje zadovoljni dostupnošću usluga i sadržaja u odnosu na ostale ispitanike (Slavuj, 2012b).

Prema neslužbenim podacima istraživanja koje je obavio Jutarnji list 2017. godine u analizi 128 hrvatskih gradova, Đakovo prema ukupno 40 kriterija nije među prvih 50 gradova u kojima građani najugodnije žive. Rezultat njihove analize pokazuje da je Varaždin grad u kojemu je kvaliteta života najviša.⁷ S druge strane, Đakovo je grad koji je 2014. godine dobio europsku nagradu “brončana ruža Europe”. Ova nagrada dodjeljuje se u konkurenciji 1700 gradova Europe koji se kandidiraju za natjecanje na temelju uređenosti grada. Za ovu nagradu

⁷ Turčin, K. „Šampioni kvalitete života“. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/velika-analiza-po-cak-40-kriterija-ovo-su-hrvatski-gradovi-u-kojima-se-najbolje-zivi-u-top-10-samo-jedan-grad-s-juga-a-zagreb-nije-na-prvom-mjestu/6011861/>

vrednovali su se kriteriji uređenosti, holtikulturalna obilježja, kvaliteta života i planska briga o okolišu. Đakovo je tako odlikovano kao uređeni gradski prostor u cjelini.⁸

3.2. Migracije

Drugi ključni koncept koji je razrađen ovim radom i povezan s kvalitetom života su migracije mladih. Ovaj koncept razrađen je definiranjem pojma migracija, iznošenjem glavnih postavki različitih teorija migracija i prikazom rezultata različitih socioloških istraživanja. Kao što je već ranije spomenuto, proteklih osam godina broj odseljenih iz županije sve više raste, dok je broj doseljenih obilježen blagim padom, a Osječko-baranjska županija zauzima prvo mjesto prema broju iseljenih stanovnika.

3.2.1. Određenje pojma migracija

Jedno od jednostavnijih određenja migracije razvija Baker. On migraciju definira kao „čin seljenja iz jedne prostorne jedinice u drugu“ (Baker 1978, prema: Mesić, 2002:244). Vremenom se društvo sve više razvija, pa tako i definicija migracije. Bell i Ward (2000) migracije smatraju stalnom promjenom uobičajenog prebivališta, bez namjere povratka. Kao ključnu dimenziju migracija izlažu trajnu promjenu prebivališta, godišnje odmore ili jednokratne odlaske (Bell, Ward, 2000). Kada se radi o migraciji, kretanje je planirano, svrhovito i namjerno. Migriranje je prema tome „procesu u kojemu ljudi neizbježno mijenjaju orijentaciju, sve se više upućujući na lokalitet, prenoseći svoju bazu, fokus i lokus društvenih aktivnosti s jednoga mjesta na drugo“ (Čapo Žmegač, 2003:117). Pri tome se suočavaju s isključivanjem iz lokalne zajednice i uključivanjem u novu sredinu i novu kulturu. Situacija migranata u posljednje vrijeme se mijenja i migranti sve češće žele imati doticaj s prethodnim mjestom življenja (Čapo Žmegač, 2003).

⁸ „Đakovo je dobitnik Brončane ruže Europe“. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/248480/1/Djakovo-je-dobitnik-Broncane-ruze-Europe>

Tablica 1: Podaci o migracijama na prostoru grada Đakova od 2012. do 2017. (DZS)

Godina	Doseljeni iz drugoga grada/općine	Doseljeni iz druge županije	Doseljeni iz inozemstva	Ukupno doseljeni	Odseljeni u drugi grad/općinu	Odseljeni u drugu županiju	Odseljeni u inozemstvo	Ukupno odseljeni	Ukupni migracijski saldo
2012	107	91	44	313	112	179	46	408	-95
2013	141	134	27	359	142	202	45	446	-87
2014	140	130	40	393	151	244	165	643	-250
2015	184	127	56	446	142	237	273	731	-285
2016	126	89	54	325	120	212	277	665	-340
2017	123	102	53	354	104	199	489	868	-514

Prema podacima Držanog zavoda za statistiku iz Tablice 1 vidimo kako je migracijski saldo stanovništva grada Đakova negativan. Iz Tablice 1 je vidljivo i da je 2012. godine ukupna razlika između doseljenih i odseljenih stanovnika -95, što znači da je 23,28% više odseljenih stanovnika. Vremenom ta razlika sve više raste pa tako vidimo da je 2017. godine odselilo 868 stanovnika, a doselilo je njih 354. Ovi podaci nam govore da je 59,22% više onih koji su odselili u druge gradove, županije ili države. Negativni migracijski saldo nastavlja rasti, a trend iseljavanja u inozemstvo postaje sve veći.

Tablica 2: Podaci o migracijama na prostoru Republike Hrvatske od 2012. do 2017. (DZS)

Godina	Doseljeni iz inozemstva	Ukupno doseljeni	Odseljeni u inozemstvo	Ukupno odseljeni	Ukupni migracijski saldo
2012	8959	77798	12877	81716	-3918
2013	10378	87218	15262	92102	-4884
2014	10638	91374	20858	101594	-10220
2015	11706	87633	29651	105578	-17945
2016	13985	88737	36436	111188	-22451
2017	15553	87133	47352	118932	-31799

U 2012. na razini Republike Hrvatske bilježimo negativan migracijski saldo, a postotak razlike odseljenih i doseljenih stanovnika iznosi tek 4,80% dok 2017. razlika odseljenih i doseljenih stanovnika iznosi 31799, što je 26,74% više odseljenih stanovnika nego onih koji su doselili u Republiku Hrvatsku. Podaci Državnog zavoda za statistiku zabrinjavajući su jer se

prema njima hrvatsko stanovništvo u samo godinu dana (2017. godine) smanjilo za 2,86%. Negativni migracijski saldo još uvijek raste.

3.2.2. *Migracijske teorije*

Krajem 19. stoljeća Ravenstein je na temelju empirijske analize migracija u Engleskoj formulirao zakone migracije i uspostavio prvi teorijski okvir za analizu ovog fenomena (Caselli, 2006). Danas još uvijek ne postoji jedinstvena teorija migracija, ali je postignut značajan napredak u osmišljavanju obrazloženja koja su korisna u razumijevanju odrednica migracija i koja omogućuju izvođenje provjerljivih hipoteza.

Prema autorici Caselli (2006) iz ekonomske perspektive, međunarodna migracija predstavlja mehanizam za preraspodjelu rada. Najstarija teorija koja želi objasniti pojavu migracija radne snage temelji se na razmišljanju Adama Smitha i drugih ekonomista tog razdoblja koji sugeriraju da su migracije radnika uzrokovane razlikama u ponudi i potražnji za radom na različitim lokacijama. Smith je zagovarao promicanje potpuno nesputanog međunarodnog kretanja kapitala, roba i rada kako bi tržišne snage mogle osigurati maksimalnu ekonomsku ekspanziju i smanjenje siromaštva. U ekonomskom pristupu razlikuje neke od glavnih teorija, a to su: neoklasična teorija migracije, nova ekonomija migracija, obiteljska migracija i selektivnost migracija, dvostruka teorija tržišta rada te svjetska teorija sustava (Caselli, 2006). Iako su ekonomski čimbenici gotovo uvijek najvažniji, u odlukama o migracijama ekonomske teorije međunarodnih migracija često se smatraju preuskim jer ne mogu objasniti kretanja koja su potaknuta drugim razmatranjima. Priznavanje važnosti šireg spektra čimbenika u objašnjavanju migracijskih odluka i činjenice da migracija nije uvijek dobrovoljna temelj je pristupa prema kojemu je migracija uzrokovana pozitivnim faktorima u mogućim područjima odredišta i negativnim faktorima u mjestu podrijetla ili trenutnog boravka (Caselli, 2006).

Osim ekonomskog pristupa, postoji i sociološki pristup migracijama. Migracija se sa sociološkog stajališta temelji na društvenim odnosima koji potiču ili sprječavaju odlazak iz lokalne zajednice. Također, sociolozi tumače i uloge migranata kada dolazi do stvaranja novih socijalnih krugova i sistema te migrantskih institucija koje integriraju migrantske skupine. Pitanje tijeka i razloga migracija također je razrađeno sa sociološkog stajališta, a niti geografske činjenice te različite definicije migracija nisu isključene u sociološkom tumačenju migracija. Geografski, migracija predstavlja fizički prijelaz jedne ili više osoba iz jedne u drugu točku (u obzir se uzima i trajanje). S druge strane, sociološki postavljen problem migracije fokus stavlja na socijalne procese koji prema Božiću (2005) uključuju društveno-strukturalne uvjete, proces

donošenja vlastite odluke o migraciji te vrijednosne, interakcijske i strukturalne promjene nakon promjene prebivališta (Božić, 2005). Sociološka istraživanja migracija faktore migracija dijele u dvije glavne skupine: „potisne (*push*) i privlačne (*pull*) faktore migracije kod pojedinca. Potisni faktori tjeraju migrante, a privlačni privlače. Potisni faktori odnose se na zemlju ili mjesto emigracije (nesigurnost, siromaštvo, nezaposlenost), a privlačni faktori na zemlju imigracije (stabilnost, dobra ekonomska uređenost)“ (Privara, 2018)⁹. Autor Florida (2005) u knjizi „Cities and creative class“ iznosi svoje subjektivno iskustvo i viđenje vlastite povezanosti za mjesto rođenja. Kao uvod u teorijski dio istraživanja razlaže priču o svom rodnom gradu i subjektivnom osjećaju koji je o njemu stvorio. Naglašava sjećanje na osjećaj veće zajednice, mreže gustog društvenog kapitala kroz koje je doživljavao svoje rodno mjesto kao vitalno, puno različitih mogućnosti i prilika. Ipak, objektivna slika i rezultati istraživanja prikazuju drugačiju situaciju. Općenito govoreći, Florida (2005) smatra kako subjektivni faktori imaju ključnu ulogu kod tendencije za preseljenjem iz rodnog grada u neko drugo mjesto. Subjektivni faktori upotpunjuju i stvaraju cjelokupnu sliku situacije u kojoj se pojedinac nalazi u lokalnoj zajednici.

Bell i Ward (2000) kao važne faktore navode prostor koji predstavlja udaljenost početne i konačne destinacije; vrijeme koje se odnosi na trajnost migracije, frekvenciju i sezonalnost i posljednja dimenzija je stanovanje, a nakon toga slijede aktivnosti i njihove posljedice na društvo (Bell, Ward, 2000). Na kraju, odluka o migraciji ovisi isključivo o subjektivnoj odluci migranta. Dakle, prema Caselli (2006) ključni elementi migracijskih mreža su migranti koji su već otišli na ciljano područje, tj. odredište migracije i osobe koje su ostale u području podrijetla. Višedimenzionalnost i različita tumačenja migracija čine ovaj koncept vrijednim istraživanja.

Osim ekonomskog i sociološkog pristupa, Caselli (2006) razlikuje još i mobilnost tranzicije, doprinos političkih znanosti i pristup sustavima migracija. Kod teorije mobilnosti tranzicije jedan važan aspekt donosi Zelinskijev pristup gdje se razmatra postojanje različitih vrsta migracija: međunarodne migracije, migracije u pogranična područja zemlje (na granici), ruralno-urbano migracija, urbano-urbana i urbana migracija te cijeli niz kratkotrajnih tipova mobilnosti koje je nazvao cirkulacijom. Unatoč nedostacima, Zelinskijeva ideja o postojanju specifičnih migracijskih obrazaca vezana je uz stupanj razvoja ili fazu demografske tranzicije. Njegov koncept imao je dovoljnu privlačnost kako bi odjeknuo u drugim pokušajima pružanja objašnjenja promjena zabilježanih u međunarodnim migracijama (Caselli, 2006).

Iz perspektive političkih znanosti, međunarodna migracija predstavlja iznimku od prevladavajuće norme društvene organizacije. Izvanredni karakter međunarodne migracije

⁹ Push and pull factors of international migration, 2000. URL: <https://www.nidi.nl/shared/content/output/2000/eurostat-2000-theme1-pushpull.pdf>

dodatno je potkrijepljen činjenicom da, dok međunarodni instrumenti jamče pravo napuštanja bilo koje zemlje, postoji opći i nedvosmisleni konsenzus koji djeluje kao suprotno načelo, da svaka država ima pravo ograničiti ulazak stranaca jer je bitno održati integritet društva (Caselli, 2006).

Posljednji, sustavni pristup koji Caselli (2006) tumači počiva na nekoliko teza. Prva tvrdi da migracije stvaraju jedinstven prostor koji obuhvaća mjesto podrijetla i odredišta. Druga migraciju shvaća kao samo jedan od procesa koji povezuju područja porijekla i odredišta, što znači da većina migracijskih tokova nastaje između područja koja već imaju neke kulturne, političke ili ekonomske veze. Treća je da procesi koji povezuju područja podrijetla i područja odredišta mijenjaju uvjete u oba područja. Četvrta, država igra ključnu ulogu u određivanju međunarodnih migracijskih tokova kroz politike oblikovanja migracija ili poticanje gospodarskih, strateških ili političkih veza s drugim državama koje mogu neizravno dovesti do migracije. Posljednja teza naglašava da je potrebno identificirati mehanizme kroz koje makroekonomska razina stvara utjecaj na migracijske tokove koji se pretvaraju u odrednice migracije na razini stvarnih, pojedinačnih donositelja odluka. Jedan od identificiranih mehanizama je rad migrantskih mreža koje čine migranti, njihovi rođaci, prijatelji i poznanici čiji društveni i rodbinski odnosi djeluju kao veze na mikroekonomskoj razini između zajednice podrijetla i odredišta migracije (Caselli, 2006).

3.2.3. Sociološka istraživanja migracija mladih

Sociološka istraživanja migracija mladih imaju drugačiji pristup od ekonomskog pristupa. Sociologija kao znanost o društvu, društvenim odnosima i procesima migracije tumači na temelju društvenog razvoja i odnosa unutar društva. Prema tome, sociološko viđenje bitno je različito od ostalih pristupa i o njemu je potrebno raspraviti posebno te mu dati poseban značaj.

Prema Ilišin i Vrkaš (2017) jedan od ključnih perioda mlade populacije jest tranzicija u odraslost koja sa sobom povlači brojne prepreke i izazove za uspješnu tranziciju u odrasli život i produktivno građanstvo. Generacija mladih u hrvatskom društvu predstavlja društveno bogatstvo i zbog toga im društvo treba osigurati optimalne razvojne uvjete. Samo neki od problema koje autorice navode su niski prihodi kućanstva za održavanje postignute kvalitete života u zajednici, porast nezaposlenosti mladih te njihovo zapošljavanje na radnim mjestima koja su ispodprosječno plaćena, usporeno osamostaljivanje i zasnivanje vlastitih obitelji, smanjenje neposrednih druženja s vršnjacima u slobodno vrijeme i sl. Politike nedovoljno rade na razvoju interesa mladih pa tako raste i nepovjerenje mladih u društvene i političke institucije (Ilišin i Vrkaš, 2017).

Specifičan oblik migracije stanovništva se sociološkog stajališta predstavlja odlazak mladih ljudi u inozemstvo. Ilišin i Vrkaš (2017) smatraju da bi se potencijali mladih trebali kontinuirano stimulirati novim politikama. Društveni interes za mlade vrlo je aktualan jer se razvojne tendencije i mogućnosti integracije mladih znatno razlikuju u svim lokalnim zajednicama. Društvo bi trebalo više brinuti o dostatnim resursima za mlade te osigurati odgovarajuće temelje za integraciju mladih među stariju populaciju (Ilišin i Vrkaš, 2017). Prema Caselli (2006) pojedinac koji je dobro integriran u susjedstvo, grad ili grad gdje živi većina njegovih prijatelja i rođaka ima malo poticaja da se preseli u drugo mjesto.

Nakon početnih istraživanja, E. Glaeser (1998) prema Floridi (2005) zaključuje da je ljudski kapital centralni faktor regionalnog razvoja. Ovi pomaci uzrokuju snažne migracijske trendove i pojavu nove ekonomske geografije. Veliki broj istraživanja ukazuje na važnost uloge imigranata u gospodarskom razvoju. Novi gradovi definiraju se kao gradovi potrošnje, iskustva, načina života i zabave. Stanovnicima je važno integrirano živjeti, raditi, učiti i zabavljati se. Stvaraju se zajednice gdje se gube granice ovih čimbenika i gradovi se počinju prilagođavati stanovnicima. Florida (2005) smatra da ima smisla ulagati u kvalitetu života u mjestu koje će privući određenu skupinu ljudi. Ako se ulaže u poticanje aktivnosti kao što su parkovi, biciklizam i pješačke staze, to će biti atraktivno ne samo za mlade, nego i za one koji posjećuju, žive ili koriste te područja. Zbog potrebe ljudi da uštede vrijeme, obnova i poboljšanje javnog prijevoza ne mora biti prioritet samo u Đakovu, nego i izvan njega.

Florida (2005) je u svom istraživanju analizirao uloge pojedinaca s obzirom na odluku o lokaciji preseljenja. Rezultati istraživanja pokazuju vidljiv utjecaj ekonomije, ali i socijalnog života. Temelj rada autora Floride oslanja se na Putnamovu teoriju socijalnog kapitala koji tumači regionalni ekonomski rast i povezuje ga s mikro zajednicama u kojima se ljudi i tvrtke formiraju i snažno djeluju. Putnam (2000) prema Floridi (2005) zaključuje da društvo sve više sumnja u svoje članove i manje je građanski orijentirano. Prema tim rezultatima, posljednja hipoteza ovog istraživanja postavljena je kako bi se ispitala povezanost zadovoljstva mladih u gradu Đakovu i socijalnog kapitala koji oni ostvaruju sa obitelji, susjedima, prijateljima i sl. Florida je primijetio dugoročni pad društvenog kapitala u građanskom i društvenom životu. Prema dobivenim rezultatima istraživanja Floride (2005), ljudi rijetko žele ostvariti društvenu povezanost, uključuju važnost zajednice ali ne žele da bude invazivna ili da ih sprječava u življenju vlastitih života, preferiraju slabe veze koje nisu toliko jake; nego imaju više efekta. U daljnjoj razradi ispitat će se povezanost zajednice i faktora kvalitete života.

S ovim fenomenom povezujemo Putnamov koncept socijalnog kapitala. Najvažnija podjela socijalnog kapitala kod Putnama (2000) je na povezujući (bonding) i premošćujući

(bridging) socijalni kapital. Povezujući socijalni kapital odnosi se na ljude koji su međusobno slični (npr. religija, društvena klasa), a karakteriziraju ga jake emocionalno bliske veze (npr. prijatelji, obitelj). Takve veze za ostale članove društva djeluju kao isključujuće i zatvorene. Premošćujući socijalni kapital povezuje ljude koji međusobno nisu slični. Karakteriziraju slabe međuljudske veze bez emocionalne potpore. Za funkcioniranje suvremenih društava premošćujući socijalni kapital je važniji faktor jer se sastoji od mreža koje su heterogene i otvorene za uključivanje velikog broja građana. Putnam tako slikovito daje primjer "povezivanje bez premošćivanja jednako Bosna i Hercegovina" (Putnam i Goss, 2002:11). Ovaj primjer ukazuje na političku zajednicu koja ima izrazito razvijen povezujući, a nerazvijen premošćujući socijalni kapital.

Uglavnom, načini na koje zajednice stvaraju ekonomski rast danas su transformirani. Mjesta s gustim vezama i visoke razine tradicionalnog socijalnog kapitala pružaju prednosti insajderima i tako potiču stabilnost. U rezultatima ovog istraživanja prikazuje se niska razina prihvaćanja stranaca u gradu Đakovu, pa se ova teza smatra vrijednom istraživanja. S druge strane, mjesta s labavijim mrežama i slabijim vezama otvorenija su za pridošlice, a time se promiču i nove kombinacije resursa i ideja. Ljudi postaju motorna sila za regionalni razvoj (Florida, 2005). Prema tome, hipotezu postavljamo u smjeru da postoji povezanost između ostvarenih socijalnih odnosa sa zajednicom kod mladih iz grada Đakova i kvalitete života.

Posebno je teško odrediti motivacijske faktore kojima pojedinci objašnjavaju svoje poteze. Problem objašnjenja motivacije pojavljuje se dijelom zbog kulturnog konteksta i povijesnog razdoblja tumačenja migracija (Caselli, 2006). Ipak, čini se da za migracije na veće udaljenosti dominiraju obiteljski i poslovni razlozi.

4. Hipoteze

Prema istraživanju Bouillet (2006) utvrđeno je da su sa zadovoljstvom povezani socioprofesionalni status i dob ispitanika, ali ne i druga sociodemografska obilježja mladih (Bouillet, 2006). S obzirom na specifičnosti grada Đakova, ispitat će se statistička značajnost razlike u zadovoljstvu kvalitetom života s obzirom na socioekonomski položaj i dob ispitanika.

H1: Postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu kvalitetom života s obzirom na socioekonomski položaj i dob ispitanika.

Rezultati istraživanja autorice Slavuj provedenog u Rijeci (2012b) prikazuju da postoji statistički značajna razlika u određenim faktorima koji čine kvalitetu života s obzirom na mjesto življenja ispitanika unutar grada. Prema tome, kako bi se ispitalo je li grad Đakovo homogena cjelina postavlja se hipoteza da postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu s obzirom na dio grada u kojemu ispitanici žive.

H2: Grad Đakovo nije homogena cjelina u pogledu kvalitete života, već postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu pojedinim čimbenicima kvalitete života među ispitanicima u određenim dijelovima grada.

Treća hipoteza postavljena je na temelju rezultata istraživanja Floride (2005) koje se bavi povezivanjem socijalnog kapitala s tendencijom migracija i subjektivnim doživljajem prostora u kojemu su ispitanici odrasli.

H3: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost socijalnog okruženja i doživljaja kvalitete života mladih u gradu Đakovu.

S obzirom na trend masovnih migracija prema podacima Državnog zavoda za statistiku postavljena je posljednja hipoteza koja se odnosi na percepciju kvalitete života u idućih 10 godina i planiranje budućih migracija mladih na području grada Đakova.

H4: Ne postoji statistički značajna razlika u percepciji kvalitete života idućih 10 godina između ispitanika koji namjeravaju otići ili su već otišli i onih koji namjeravaju ostati u gradu Đakovu.

5. Metodologija

5.1. Instrument

Za provedbu ovog istraživanja kreiran je anketni upitnik za mlade te je postavljen na on-line platformu Google obrasci. Ciljana populacija istraživanja su mladi raspršeni u različitim dijelovima grada Đakova, ali istraživanje obuhvaća i ispitanike koji su odselili iz svog rodnog mjesta u različite zapadnoeuropske gradove. S obzirom da je populacija raspršena i ispitanici žive prilično daleko, kao najprikladniji način provedbe ovakvog istraživanja pokazalo se on-line anketiranje. Online provođenje istraživanja minimizira troškove, ali i omogućava pristup skupinama koje inače ne bi mogle sudjelovati u istraživanju (Barada, Marčelić, Zadraković, 2015) (npr. mladi koji su već odselili iz grada Đakova). „Premda ovakva istraživanja pretpostavljaju da ispitanici imaju i resurse i kompetencije da ispune upitnik pa isključuje one s manjim ekonomskim i kulturnim kapitalom, ipak predstavljaju prednost i jedinu mogućnost za dolaženje do raspršenih i teško dostupnih ispitanika“ (Barada, 2015:3).

Na početku anketnog upitnika nalazi se uputa kojom su ispitanici obaviješteni o cilju i provedbi samog istraživanja te potvrda anonimnosti. Prvi dio upitnika odnosi se na trenutno mjesto življenja ispitanika i duljinu boravka u tom mjestu. Drugi dio odnosi se na zadovoljstvo određenim uslugama u njihovom gradu (kulturni sadržaji, slobodno vrijeme, dostupnost ostalih usluga i sadržaja, sigurnost stanovnika, čistoća grada). Trećim setom pitanja ispituje se kakve ambicije ispitanici imaju za migraciju iz Đakova, kakva će kvaliteta života u gradu biti za deset godina, za poboljšanje kojih usluga bi u budućnosti izdvojili više novca te socijalni odnosi koje su ostvarili u svome gradu s obitelji, prijateljima, radnim kolegama i organizacijama. Na kraju upitnika određuju se sociodemografska obilježja ispitanika (spol, dob, koliko dugo žive u gradu, dio grada u kojem žive, vrsta stambenog prostora, obrazovna razina), uz ovaj dio vezan je i set pitanja koji se odnosi na financijsku situaciju obitelji (ukupan mjesečni financijski prihod obitelji, vlastiti prihodi, izvori prihoda). Ispitanici su odgovarali na setove zatvorenih pitanja koji su vezani uz kvalitetu života u njihovom gradu. Za procjenu je ponuđena Likertova skala procjene od 1 do 5.

Optimalni vremenski okvir za provedbu istraživanja bio je 2 tjedna, a provedeno je u svibnju, 2019. godine. U diseminaciji upitnika prvenstveno su se koristile socijalne mreže (Facebook, Instagram, WhatsApp) i web stranica radio Đakovo.

5.2. Opis uzorka

Budući da je sam cilj istraživanja ispitati zadovoljstvo mladih u gradu Đakovu, anketni upitnik odnosit će se na mlade koji su završili proces obaveznog obrazovanja. Proučavanjem

mladih dobivamo trenutne, ali i rezultate koji prognoziraju vjerojatna buduća kretanja društva i upravo zbog toga je populacija mladih uvijek izazovna i trajno aktualna za istraživanja. Uobičajena definicija mladih obuhvaća generaciju od 18 do 30 godina, ali u ovom istraživanju fokus je stavljen na mlade ljude u dobi od 20 do 39 godina jer prema teorijskoj podlozi (Pokos, 2017) oni čine dobnu skupinu koja ima tendenciju za preseljenjem i inozemstvo.

Tablica 3. Usporedba populacije (stanovnici grada Đakova) i uzorka (ispitanici u istraživanju) prema dobi i spolu

		Sveukupno	M	Ž
Populacija				
Stanovnici		19491	9405 (48,25)	10086 (51,75)
20-39		5282	2734 (51,76)	2548 (48,24)
Uzorak				
Ispitanici		375	153 (40,8)	222 (59,2)
20-39		284	110 (38,73)	174 (61,27)

U istraživanju je sudjelovalo 284 mladih ispitanika iz grada Đakova u dobi od 20 do 39 godina. Uzorak koji je korišten u istraživanju je neprobabilistički uzorak jer nije odabran prema kriteriju matematičke vjerojatnosti nego u skladu kriterija metodologije istraživanja.

Tablica 4. Struktura uzorka prema sociodemografskim i ostalim karakteristikama

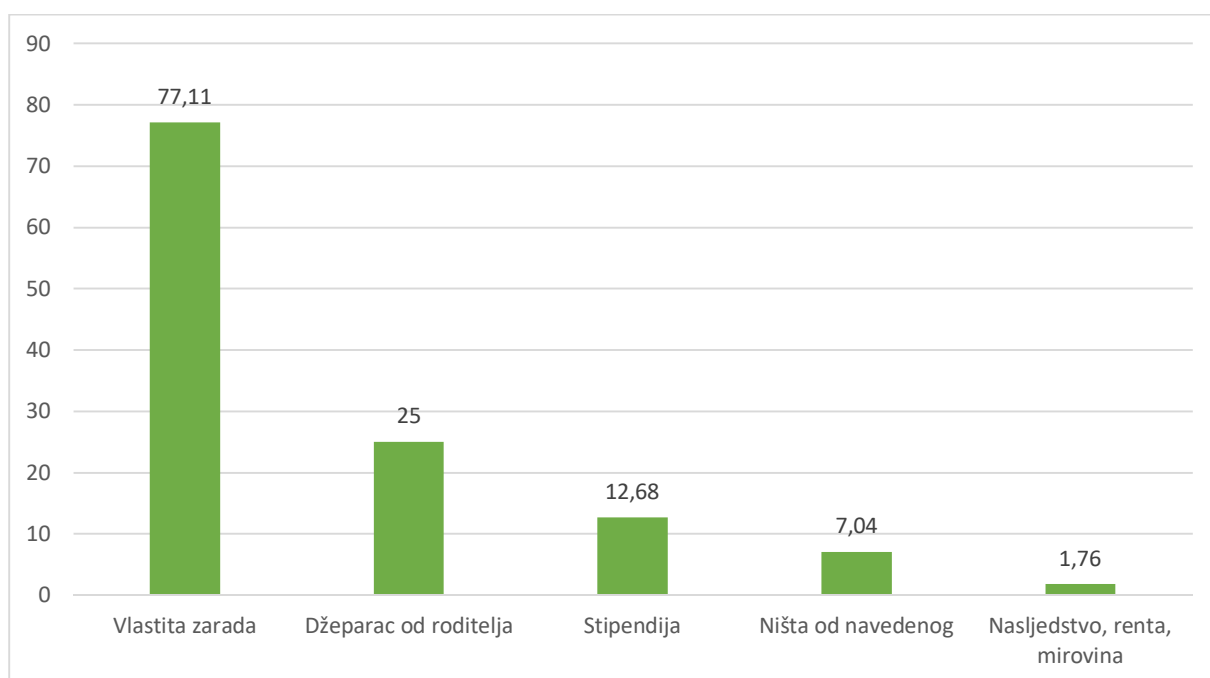
	N	%
Spol		
Muški	110	38,73
Ženski	174	61,27
Dob		
20	22	7,75
21	20	7,04
22	32	11,27
23	30	10,56
24	19	6,69
25	18	6,34
26	10	3,52
27	17	5,99
28	17	5,99
29	7	2,46
30	12	4,23
31	9	3,17
32	12	4,23
33	8	2,82
34	9	3,17
35	11	3,87
36	4	1,41
37	8	2,82
38	9	3,17
39	10	3,52

Raspodjela uzorka prema radnoj aktivnosti		
Zaposlen/a	166	58,45
Nezaposlen/a	37	13,03
Student/ica	72	25,35
Ostalo	9	3,17
Struktura uzorka prema vrsti završenog obrazovanja		
Završena OŠ ili niže	2	0,70
Završena trogodišnja srednja škola	35	12,32
Završena četverogodišnja srednja škola	122	42,96
Završena viša škola	11	3,87
Fakultet – prvostupnik	54	19,01
Fakultet – magistar/a ili više	60	21,13
Struktura uzorka prema vlastitim mjesečnim prihodima		
Bez prihoda	47	16,55
Do 1 500	31	10,92
1 501 – 3 000	40	14,08
3 001 – 5 000	62	21,83
5 001 – 10 000	87	30,63
10 001 – 15 000	11	3,87
15 000 i više	6	2,11
Struktura uzorka prema mjesečnim prihodima kućanstva		
Do 3 000	22	7,75
3 001 – 5 000	46	16,20
5 001 – 10 000	101	35,56
10 001 – 15 000	69	24,30
15 001 – 20 000	34	11,97
20 001 i više	12	4,23
Struktura uzorka prema planiranju odlaska iz grada Đakova		
Već napustili grad	53	18,66
Planiraju napustiti grad za stalno	56	19,72
Privremeno planiraju napustiti grad	28	9,86
Ne planiraju odlazak	86	30,28
Ne znaju	61	21,48
Struktura uzorka prema periodu življenja u gradu Đakovu		
1-5 godina	17	5,99
6-10 godina	4	1,41
11-15 godina	5	1,76
15 godina i više	61	21,48
Cijeli život	197	69,37
Struktura uzorka prema mjestu življenja unutar grada		
Centar	79	27,82
Širi centar	89	31,34
Periferija	116	40,85
Uvjeti življenja		
Kuća	217	76,41
Stan	63	22,18
Ostalo	4	1,41

U tablici 4 može se vidjeti i raspodjela uzorka prema dobi. Prosječna dob svih ispitanika koji su korišteni u analizi iznosi 27 godina. S obzirom na dobnu strukturu ne čudi podatak da je 58,45% (n=166) ispitanika zaposleno, a njih 77,11% živi isključivo od vlastite zarade.

Kao najčešći stupanj obrazovanja kod ispitanika istaknule su se završene četverogodišnje srednje škole (n=122, 42,96 %), a drugi po redu najčešći stupanj obrazovanja je završeni neki od fakultetskih stupnjeva (n=114, 40,14%). Završenu trogodišnju školu ima tek 12,32% ispitanika (n=35), a osnovnu školu ili niže njih 0,7% (n=2).

Vlastiti mjesečni prihodi ispitanika većinom variraju od 5 001 do 10 000 kn (n=87, 30,63%) i 3 001 – 5 000kn (n=62, 21.83%). Ovaj podatak razumljiv je s obzirom na to da su se životni standardi u Slavoniji vremenom znatno pogoršali. Više od 70% ispitanika još uvijek živi u obiteljskim kućama (n=217, 76,41%) dok u stanu živi njih 63 (22.18%). Ukupna mjesečna primanja kućanstva najčešće iznose od 5 001 do 10 000 kn (n=101, 35,56%). Prema istraživanju Ilišin i Vrkaš (2017) niski prihodi u kućanstvu otežavaju održavanje postignute kvalitete života u zajednici. Budući da analiza nije bila usmjerena prema broju članova u kućanstvima, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je situacija takva. Ipak, 36.27% kućanstava u kojima ispitanici žive raspolaže s 10.001 do 20.000kn (n=103) što ipak pridonosi nešto pozitivnijem pogledu na cjelokupnu socioekonomsku situaciju ispitanika u gradu Đakovu.

Slika 1. Izvori mjesečnih primanja ispitanika

Većina ispitanika živi od vlastite zarade (77,11%), dok su znatno manji postoci onih ispitanika koji žive od džeparca koji im daju roditelji (25%), stipendije (12,68%) te nasljedstva, rente ili mirovine (1,76%). Ovaj podatak potvrđuje da su ispitanici samostalni što se tiče vlastitih prihoda, a to možemo povezati i s visinom vlastitih mjesečnih prihoda gdje je najčešće označavana kategorija jedne prosječne plaće.

Samo 30,28% ispitanika (n=86) ne planira odlazak iz grada, dok su ostali već odselili (stalno ili privremeno), planiraju odlazak ili ne znaju hoće li otići. Dobiveni podaci potvrđuju da je tendencija mladih ljudi za preseljenje iz grada Đakova vrlo visoka, a prema podacima DZS-a negativan migracijski saldo svake godine sve više raste. Ispitanici ovog istraživanja u gradu Đakovu žive cijeli život ili 15 i više godina (n=258, 90,85%), a mali dio njih je u Đakovu živjelo manje od 15 godina (n=26, 9,16%).

Struktura uzorka prema mjestu življenja unutar grada podjednako je raspodijeljena između centra, šireg centra (u koji su ubrojani sljedeći kvartovi: Vila, Pazarište, Bajnak) i periferije (kvartovi: Sjever, Brdo, Čikaga, Dračice).

5.3. Postupak istraživanja

Istraživačka strategija koja je korištena je deduktivna strategija jer se polazi od jasno definiranog koncepta kvalitete života koji provjeravamo. Prema Blaikieju (2000) deduktivna strategija je najpogodnija za ispunjenje eksplanativnih ciljeva.

U tom smislu, važno je ispitati zadovoljstvo životom mladih u svojim lokalnim sredinama. U ovome istraživanju obuhvatit će se zadovoljstvo mladih s obzirom na tendenciju migracije, šireći fokus interesa na pitanja poput međuljudskih odnosa te ponudu sadržaja i infrastrukture koji su bitni za kvalitetu njihovog života. Ovi koncepti definirani su na temelju ranijih istraživanja Bukovića (2010) "Istraživanje problema, potreba i društvenog položaja mladih: Mladi i poduzetnička kultura" i Bouillet (2006) „Kvaliteta života mladih: odgovornost zajednice i/ili obitelji“. Kao što je ranije navedeno, s kvalitetom života bit će povezan i problem migracije iz grada Đakova koji je specifičan za grad u posljednjih nekoliko godina.

5.4. Obrada podataka

Obrada podataka uključuje kvantitativnu analizu dobivenih podataka u programu Statistica. Statističkom obradom izračunati su osnovni deskriptivni pokazatelji (postotci, aritmetičke sredine i frekvencije). U obradi podataka koristit će se univarijatni statistički postupci (frekvencije, deskriptivna statistika), bivarijatni statistički postupci (korelacije) te multivarijatni statistički postupci (bivarijatna analiza varijance, faktorska analiza glavnih komponenti) kako bismo povezali kvalitetu života mladih i ambicije za migraciju. U bivarijatnoj analizi će se kao nezavisne varijable koristiti dio grada u kojemu ispitanici žive, dob, radni status, stečeni stupanj obrazovanja i vlastiti mjesečni prihodi. Tumačit će se samo one p-vrijednosti koje ukazuju na razlike na razini rizika od 0,05 ili manje. Pomoću ranije navedenih statističkih postupaka napravljeni su tablični i slikovni prikazi dobivenih rezultata te je izvršena daljnja interpretacija podataka.

5.5. Etička pitanja i ograničenja istraživanja

Velika količina literature i mnogobrojni pristupi zadanoj temi mogu otežati u određenju smjera istraživanja. Zbog kompleksnosti teme kvalitete života i migracija još uvijek ne postoje općevažeci najvažniji čimbenici koji određuju ova dva koncepta. Oba koncepta su vrlo složena i teško je pronaći jednosmjernu poveznicu između različitih mogućnosti i faktora koji se u ovom spektru nude za istraživanje.

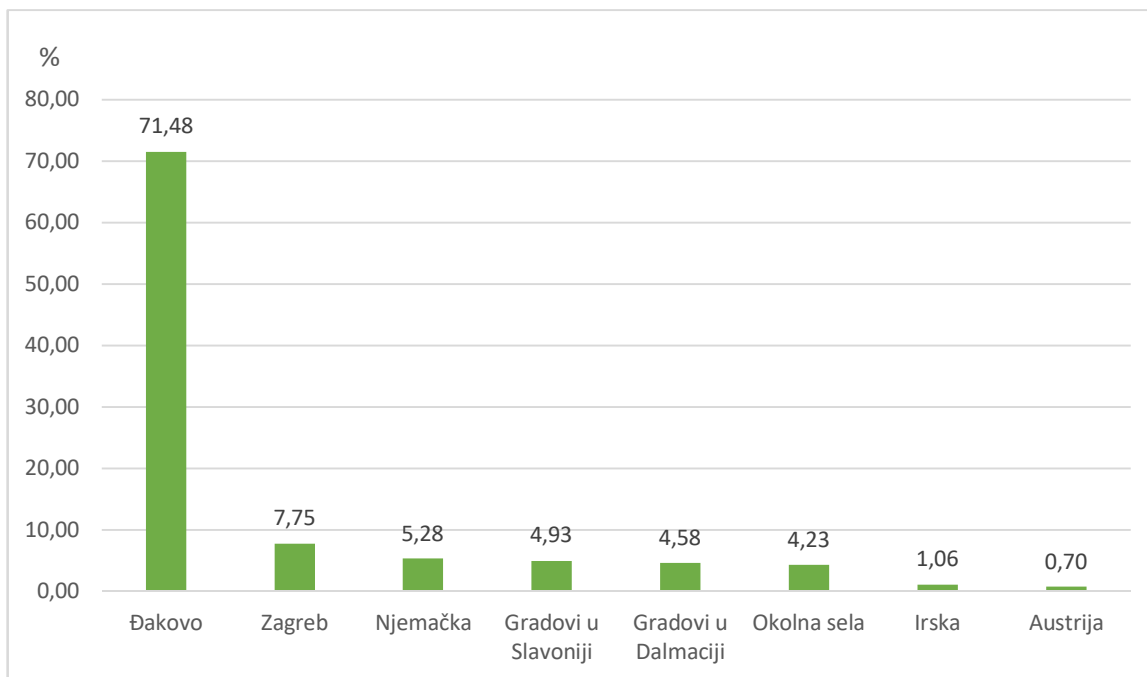
S druge strane, sociološki podaci o gradu Đakovu zastarjeli su i potrebno je detaljnije istražiti konzistentne, provjerene podatke na kojima se može graditi valjani teorijski okvir. Grad Đakovo pripada u manje gradove Republike Hrvatske, lokalna zajednica ne ulaže dovoljno novca u sociološka istraživanja pa se sukladno tome sociolozi manje bave fenomenima u ovome gradu.

Kao jedno od ograničenja može se pokazati i uzorak istraživanja. Ako se u obzir uzme opseg i veličina grada Đakova te postotak mladih koji žive u gradu, veličina uzorka korištena u ovom slučaju nije zadovoljavajuća da bi se mogli izvesti konačni zaključci. Međutim, može se reći da su dobiveni rezultati validni za donošenje indikativnih zaključaka dok bi za generalizaciju podataka bilo potrebno provesti istraživanje na većem broju mladih ispitanika.

Ipak, veći problem stvara postupak dolaženja do ispitanika koji isključuje velike skupine mladih iz Đakova. Prema Petzu (2004) potrebna veličina uzorka ovisi o više faktora koji nekada nisu poznati prije početka istraživanja. Neki od tih faktora su: preciznost rezultata, varijabilnost pojave koju ispituje te frekvencija te pojave. Ako želimo dobiti što veću preciznost, potreban nam je i veći broj ispitanika (veći uzorak). Petz (2004) navodi primjer telefonskog istraživanja u gradu Zagrebu o primanjima građana grada Zagreba kako bi pojasnio problem uzorka statističkih istraživanja. Čak i kada bismo dobili sve točne rezultate o primanjima građanina koje smo ispitali, uzorak ne bi bio reprezentativan za projekt *građanin Zagreba* jer uključuje samo one koji posjeduju telefon u Zagrebu, a može se zaključiti da dohoci ispitanih i onih koji nemaju telefon nisu jednaki. „Kako u inferencijalnoj statistici problem uzorka i njegove reprezentativnosti ima primarno značenje (jer svi zaključci, koje iz dobivenih rezultata izvodimo, vrijede samo onda ako je uzorak pravilno izabran), mnogi statističari inferencijalnu statistiku nazivaju još i statistikom uzoraka“ (Petz, 2004:13). Jednaki problem kao u Petzovom primjeru pojavljuje se i u ovom istraživanju. Naime, ne može se sa sigurnošću tvrditi da zaključci ovog istraživanja vrijede za sve mlade iz grada Đakova jer su putem Internet ankete ispitani samo oni mladi koji posjeduju mobitel ili računalo te imaju pristup internetu. Zasiurno da je njihovo viđenje kvalitete života pozitivnije nego onih koji nisu imali prilike niti ispuniti anketu koja je napravljena u svrhu istraživanja.

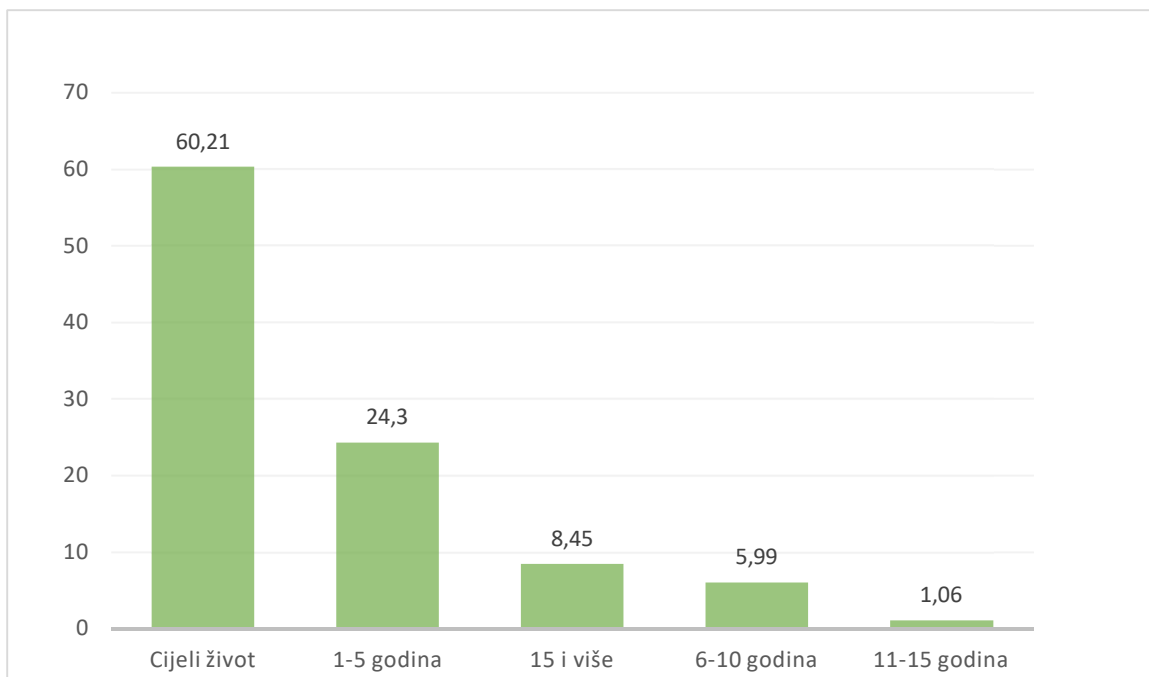
6. Rezultati

U ovome istraživanju sudjelovali su mladi grada Đakova, neovisno o mjestu življenja u kojemu se sada nalaze. Prvo pitanje u upitniku odnosi se na trenutno mjesto življenja na što je više od 70% ispitanika odgovorilo da još uvijek žive u Đakovu (Slika 2), što je očekivano jer se radi o prigodnom uzorku istraživanja tj. anketom su zahvaćeni dostupni pojedinci.

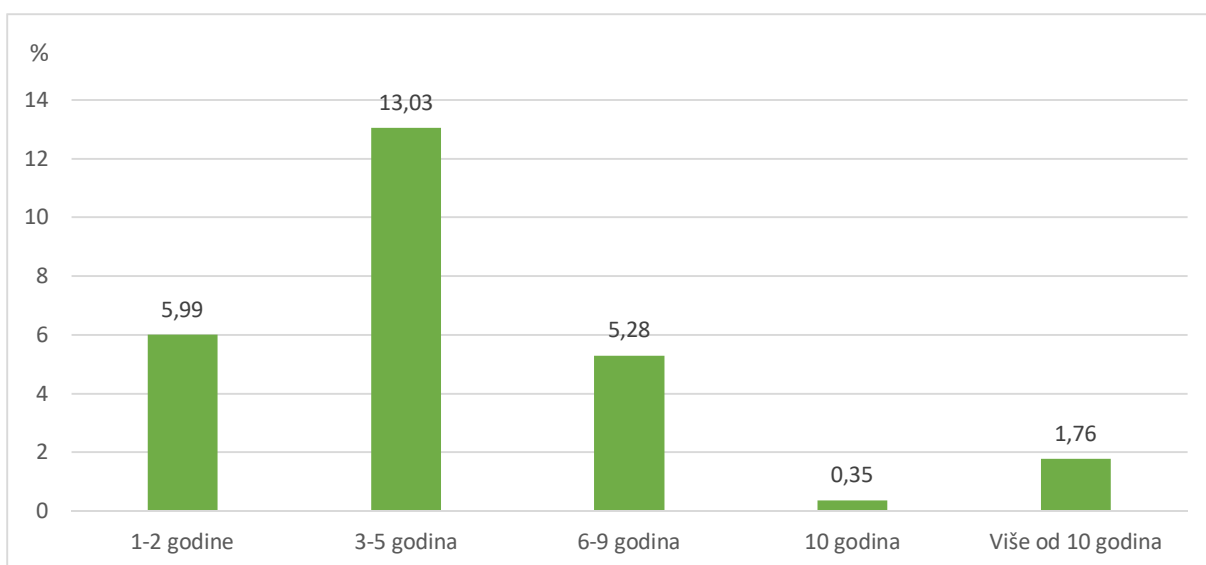
Slika 2. Trenutno mjesto življenja ispitanika

Iako više od 70% ispitanika i dalje živi u svom rodnom gradu, u analizi je obuhvaćeno i otprilike 30% ispitanika koji su odselili u okolna sela (Selci Đakovački, Satnica Đakovačka, Semeljci, Viškovci, Potnjani, Kuševac, Strizivojna, Kućanci, Piškorevci, Gašinci, Tomašanci, Vrbica), različite gradove u Slavoniji (Daruvar, Osijek, Slavonski Brod, Koprivnica), Dalmaciji (Zadar, Šibenik, Rovinj, Pula, Dubrovnik), Njemačkoj (Stuttgart, Vaterstetten, Monsheim, Hechingen, Munchen, Pforzheim, Regensburg, Rotenburg, Wiesbaden), Austriji (Beč, Graz) i Irskoj (Dublin).

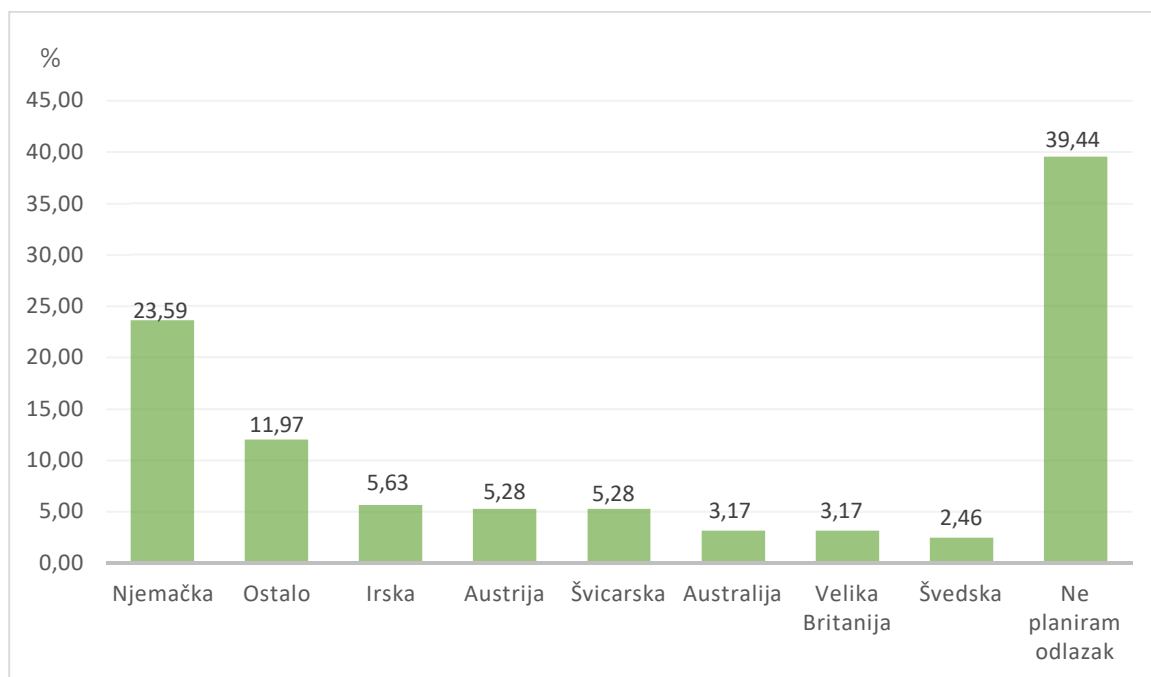
Slika 3. Vrijeme življenja u trenutnom mjestu

U grafu (vidi: Slika 3) jasno se vidi prikaz vremena življenja ispitanika u navedenom gradu. Više od 60% ispitanika u navedenom gradu živi cijeli život povezuje se s velikim brojem ispitanika koji još uvijek žive u gradu Đakovu. Oko ¼ ispitanika u navedenim mjestima žive 1-5 godina, što se može protumačiti kao odlazak u trenutno mjesto stanovanja zbog školovanja, privremenog posla ili slično. Na sličan način se tumači i rezultat 8% ispitanika koji su se izjasnili da 15 i više godina žive u navedenom mjestu jer postoji mogućnost da su iz Đakova odselili privremeno zbog školovanja.

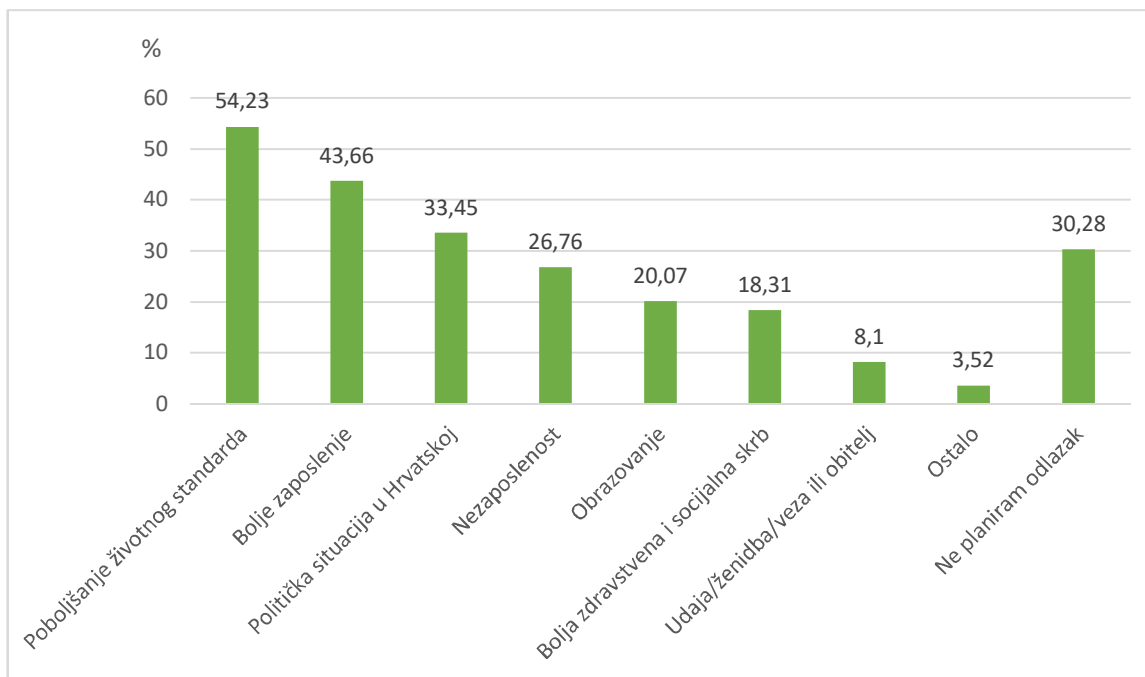
Slika 4. Vremenski period kada su ispitanici odselili iz Đakova

Slika 4 daje prikaz vremenskog perioda kada su ispitanici odselili iz grada Đakova. Budući da ih 73,59% nije odselilo (N=209), postoci na grafikonu su nešto niži. Najveći broj odseljenih ispitanika veže se uz period jednu do dvije ili tri do pet godina (njih 19,02%). Ovakav rezultat može se protumačiti poveznicom privremenog boravka van grada zbog školovanja ili sezonskih poslova. Ostalih 7,39% ispitanika već duže vrijeme žive izvan grada.

Slika 5. Potencijalna odredišta migracije ispitanika

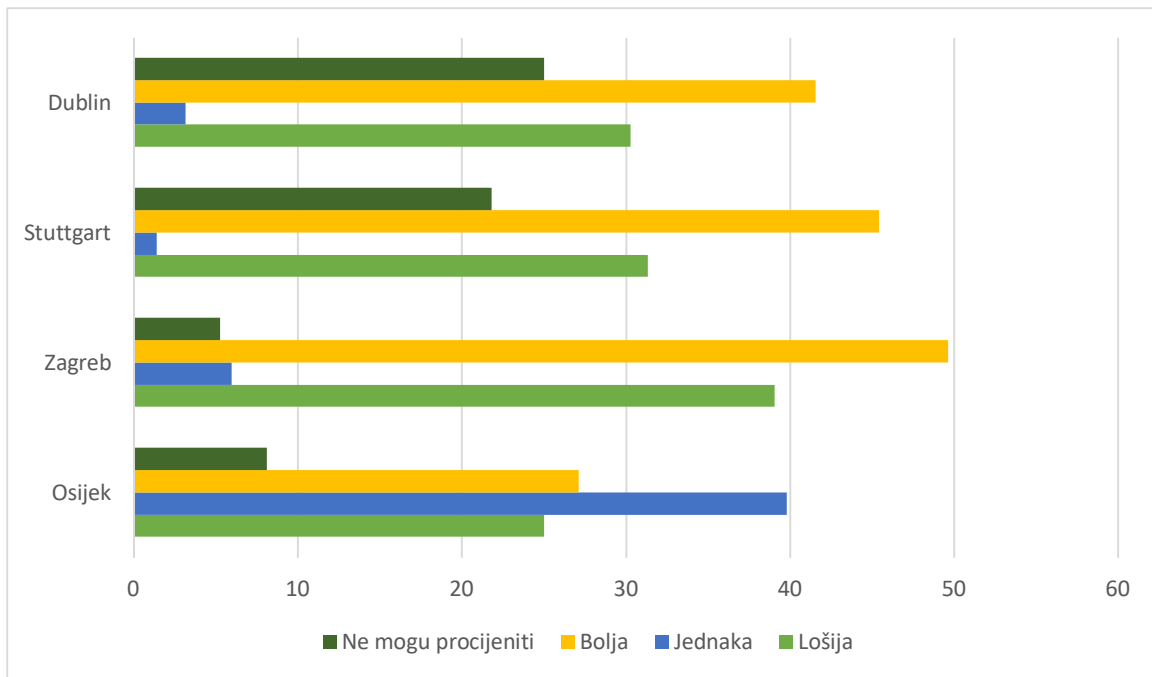
Kao glavno potencijalno odredište migracije ispitanika istaknula se Njemačka (23,59%), zatim Irska (5,63%) i Austrija (5,28%) što potvrđuje i istraživanje Pokosa (2017) čiji rezultati također prikazuju da su najpoželjnije destinacije Njemačka, Austrija i Irska. Ipak, otprilike 40% ispitanika ne planira odlazak iz Đakova. Poražavajuć je podatak da od 284 mladih grada Đakova koji su uključeni u analizu, njih 172 (60,56%) ipak razmišlja o migraciji čime smo potvrdili tezu postavljenu u teorijskom dijelu rada da mladi sve više iseljavaju ili planiraju odlazak iz grada Đakova.

Slika 6. Razlozi zbog kojih su ispitanici otišli ili planiraju odlazak

Kao tri glavna razloga za migraciju ispitanika iz grada Đakova mogu se navesti: poboljšanje životnog standarda, bolje zaposlenje i politička situacija u Hrvatskoj. U anketnom upitniku, kod pitanja višestrukog izbora vezanog uz razloge (potencijalne) migracije, više od polovine ispitanika u svoje odgovore svrstava poboljšanje životnog standarda (54,23%, N=154). Ovaj podatak navodi na dublje proučavanje i analizu razloga (ne)zadovoljstva mladih životnim standardima u gradu Đakovu.

Mišljenja oko kvalitete života u gradu Đakovu u usporedbi s drugim gradovima u različitim europskim državama su podijeljena.

Slika 7. Usporedba kvalitete života mladih u Đakovu u odnosu na prosječnu kvalitetu života mladih u navedenim gradovima

Prema dobivenim podacima, ispitanici smatraju da je kvaliteta života u Osijeku jednaka kao i u Đakovu što potkrepljuje teza da su gradovi Đakovo i Osijek slične tradicije i geografskog položaja. Oba grada smještena su u Osječko-Baranjskoj županiji i imaju slične politike za mlade za razliku od ostalih navedenih gradova (Zagreb, Dublin, Stuttgart). Iz rezultata je vidljivo da gotovo $\frac{1}{4}$ ispitanika ne može procijeniti niti usporediti kvalitetu života u Đakovu s inozemnim gradovima. S jedne strane, postoji mogućnost da ispitanici nisu upoznati s načinom življenja u Dublinu i Stuttgartu pa nisu mogli procijeniti, a moguće je i da nisu ni promišljali o temi jer dio ispitanika ne namjerava seliti iz grada Đakova. S druge strane, oko kvalitete života u gradu Zagrebu mišljenja ispitanika su podijeljena. 50% ispitanika tvrdi da je kvaliteta života bolja u gradu Đakovu, dok ih 40% navodi suprotno.

Tablica 5. Frekvencijska tablica zadovoljstva ispitanika navedenim uslugama u gradu Đakovu

	Jako sam nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na sam	Niti sam zadovoljan/niti nezadovoljan/na	Zadovoljan/na sam	Jako sam zadovoljan/na	$M \pm sd$
Prometna povezanost	34 (11,97)	67 (23,59)	69 (24,30)	92 (32,39)	22 (7,75)	$3,00 \pm 1,16$
Javni prijevoz	79 (27,82)	108 (38,03)	70 (24,65)	22 (7,75)	5 (1,76)	$2,18 \pm 0,98$
Internet	59 (20,77)	69 (24,30)	64 (22,54)	72 (25,35)	20 (7,04)	$2,74 \pm 1,24$
Ponuda sadržaja za mlade	71 (25,00)	97 (34,15)	58 (20,42)	52 (18,31)	6 (2,11)	$2,38 \pm 1,11$
Zdravstvena skrb	52 (18,31)	114 (40,14)	73 (25,70)	34 (11,97)	11 (3,87)	$2,43 \pm 1,04$
Kulturni sadržaji	51 (17,96)	92 (32,39)	86 (30,28)	47 (16,55)	8 (2,82)	$2,54 \pm 1,05$
Jaslice, vrtići	43 (15,14)	57 (20,07)	89 (31,34)	75 (26,41)	20 (7,04)	$2,90 \pm 1,16$
Osnovne škole	46 (16,20)	37 (13,03)	59 (20,77)	113 (39,79)	29 (10,21)	$3,15 \pm 1,25$
Srednje škole	43 (15,14)	63 (22,18)	61 (21,48)	99 (34,86)	18 (6,34)	$2,95 \pm 1,20$
Obrazovanje izvan škole	43 (15,14)	83 (29,23)	81 (28,52)	68 (23,94)	9 (3,17)	$2,71 \pm 1,09$
Sportski sadržaji	44 (15,49)	55 (19,37)	65 (22,89)	92 (32,39)	28 (9,86)	$3,02 \pm 1,24$
Dostupnost usluga	39 (13,73)	36 (12,68)	45 (15,85)	123 (43,31)	41 (14,44)	$3,32 \pm 1,26$
Uvjeti stanovanja	40 (14,08)	38 (13,38)	67 (23,59)	93 (32,75)	46 (16,20)	$3,24 \pm 1,27$

Iz prikazanih podataka u tablici 5 vidi se da su mladi nezadovoljni većinom navedenih usluga u gradu Đakovu. Njih više od 50% nezadovoljno je javnim prijevozom i ponudom sadržaja za mlade. Ipak, kao pozitivno vrednovane usluge u gradu za više od 50% ispitanika izdvajaju se osnovne škole i dostupnost usluga. Ovi podaci stvaraju nešto pozitivniju sliku jer su osnovne škole i usluge u gradu poput trgovina, pekarnica, ambulanti opće medicine i sl. od iznimne važnosti za osnivanje i ostanak obitelji u gradu.

Primjenom faktorske analize na ovaj set pitanja utvrdila se dimenzionalnost kvalitete života kod mladih iz grada Đakova. U Tablici 6 izneseni su rezultati faktorske analize primijenjene na 12 čestica namijenjenih mjerenju kvalitete života mladih u gradu Đakovu. Faktorskom analizom (uz Varimax rotaciju) dobiveno je ukupno 2 faktora koji zadovoljavaju Guttman Kaiserov kriterij. Ova dva faktora tumače ukupno 63,97% varijance, a njihove svojstvene vrijednosti su 6,65 i 1,03.

Tablica 6. Rezultati faktorske analize seta pitanja namijenjenog mjerenju kvalitete života

	Faktor 1 – dodatni sadržaji	Faktor 2 – temeljni uvjeti
Uvjeti stanovanja	0,162574	0,853947
Dostupnost usluga	0,264849	0,798608
Prometna povezanost	0,259770	0,780078
Javni prijevoz	0,239233	0,227305
Ponuda sadržaja za mlade	0,805036	0,162408
Zdravstvena skrb	0,657541	0,262585
Kulturni sadržaji	0,771783	0,218812
Jasice i vrtići	0,596817	0,625575
Osnovne škole	0,599259	0,673174
Srednje škole	0,650540	0,554959
Obrazovanje izvan škole	0,709683	0,392732
Sportski sadržaji	0,664057	0,468779

Iz Tablice 6 jasno se vidi da prvi faktor čini više varijabli. Izdvajaju se usluge koje su povezane uz sadržaje koji su bliski mladima (javni prijevoz, ponuda sadržaja za mlade, zdravstvena skrb, kulturni sadržaji, srednje škole, obrazovanje izvan škole i sportski sadržaji). Prema deskriptivnim pokazateljima ovog faktora (vidi: Tablica 7) ispitanici su prilično nezadovoljni navedenim česticama ($M=2.60$, $sd=0.8130$) što u teoriji potvrđuje tezu istraživanja Ilišin i Vrkaš (2017) da politike nedovoljno rade na razvoju interesa mladih i dodatnih sadržaja u manjim gradovima.

U zdravstvenu skrb podrazumijeva se osiguravanje zdravstvene usluge unutar zajednice, čime ispitanici ovog istraživanja nisu zadovoljni. Javni prijevoz unutar grada nije ostvaren pa niski rezultati na skali i nezadovoljstvo ispitanika osnovnim uvjetima ne iznenađuje. Ukupan rezultat pokazuje da su mladi grada Đakova vrlo nezadovoljni uslugama javnog prijevoza. Gradske linije autobusa svakodnevno prometuju i povezuju okolna sela s gradom, ali ne i gradske četvrti.

Tablica 7. Deskriptivni pokazatelji faktora dodatni sadržaji

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>sd</i>
Faktor 1 – dodatni sadržaji	284	2,600604	1,000000	4,428571	0,813022

Drugi faktor čine temeljni uvjeti za život u gradu (uvjeti stanovanja, dostupnost usluga, prometna povezanost, jaslice, vrtići i osnovne škole). Na skali od 1 do 5 ove čestice postižu više vrijednosti ($M=3,12$), što znači da su temeljni uvjeti za život u Đakovu ispunjeni, ali neki od dodatnih sadržaja za mlade slabo su zastupljeni. U stanovanje se ubrajaju čestice „uvjeti

stanovanja“ i „dostupnost usluga“. Ovaj faktor postiže nešto više rezultate na skali i stvara pozitivniju sliku života u gradu Đakovu. Dakle, ispitanici uvjete stanovanja i dostupnost različitih primarnih usluga u blizini smatraju dobro distribuiranima s obzirom na njihove potrebe. Pored stanovanja i usluga, u ovaj faktor izdvaja se i prometna povezanost, jaslice, vrtići i osnovne škole.

Tablica 8. Deskriptivni pokazatelji faktora temeljni uvjeti

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>sd</i>
Faktor 2 – temeljni uvjeti	284	3,121831	1,000000	5,000000	1,027235

U faktorskoj analizi izdvojila su se dva faktora (dodatni sadržaji i temeljni uvjeti), a kako bi se ispitale razlike u zadovoljstvu kvalitetom života s obzirom na odabrane socioekonomske karakteristike i dob primijenjena je jednosmjerna analiza varijance. Rezultati su vidljivi u Tablici 9.

Tablica 9. Statistički značajne jednosmjerne analize varijance dimenzija kvalitete života s obzirom na neke socioekonomske karakteristike

Faktor 1 – dodatni sadržaji							
Varijabla		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Radna aktivnost	Zaposlen/a ³	166	2,52	0,8478	3,8584	3/280	0,009919
	Nezaposlen/a	37	2,47	0,8412			
	Student/ica ¹	72	2,88	0,6395			
	Ostalo	9	2,48	0,9035			
Faktor 2 – temeljni uvjeti							
Varijabla		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Vrsta završenog obrazovanja	Završena OŠ ili niže	2	2,50	2,1213	3,3631	5/278	0,005757
	Završena trogodišnja srednja škola ^{3,5}	35	2,51	0,9434			
	Završena četverogodišnja srednja škola ²	122	3,24	1,0025			
	Završena viša škola	11	3,00	1,0844			
	Fakultet – prvostupnik ²	54	3,29	0,9075			
	Fakultet – magistar/a ili više	60	3,13	1,0879			
Radna aktivnost	Zaposlen/a ³	166	2,99	1,0509	5,9969	3/280	0,000566
	Nezaposlen/a ³	37	2,78	1,0336			
	Student/ica ^{1,2,4}	72	3,67	0,7536			
	Ostalo ³	9	2,64	0,9262			

Iako je u hipotezi pretpostavljeno da će se oba faktora koji čine kvalitetu života razlikovati s obzirom na socioekonomske odrednice ispitanika, rezultati pokazuju da razlike nisu statistički značajne u svim slučajevima. U Tablici 9 navedene su samo statistički značajne razlike. Rezultati su statistički značajni za radnu aktivnost i završeni stupanj obrazovanja. S faktorom dodatni sadržaji povezana je radna aktivnost ispitanika. Studenti postižu više vrijednosti na skali ($M=2,88$) od zaposlenih ($M=2,52$), nezaposlenih ($M=2,47$) i ostalih ($M=2,48$). To znači da studenti postižu više vrijednosti na skali zadovoljstva dodatnim sadržajima nego ispitanici koji imaju drugačiji radni status. Jednako tako, studenti postižu i više rezultate na skali temeljnih uvjeta življenja u gradu ($M=3,67$) za razliku od ostalih skupina ispitanika. Ovi rezultati nam govore da su studenti podijeljeni u mišljenjima te da imaju jasno izražen stav oko pojedinih faktora kvalitete života za razliku od ostalih. Ističe se da je skupina zaposlenih ispitanika također nešto zadovoljnija navedenim faktorima ($M=2,99$) nego

nezaposleni ($M=2,78$). Faktor temeljni uvjeti statistički značajno se razlikuje među ispitanicima s obzirom na vrstu završenog obrazovanja. Ispitanici koji imaju završenu trogodišnju školu postižu niže rezultate na skali zadovoljstva temeljnim uvjetima ($M=2,51$) nego oni koji imaju više stupnjeve obrazovanja.

Slijedom navedenog, može se reći da postoje neke statistički značajne razlike u zadovoljstvu kvalitetom života s obzirom na socioekonomski položaj ispitanika. Preostaje ispitati povezanost ovih faktora s dobi ispitanika kako bismo mogli prihvatiti ili odbaciti prvu hipotezu.

Analiza varijance dobi i faktora koji čine kvalitetu života pokazala se statistički značajnom za faktor temeljni uvjeti ($p<0,05$, $F=2,0962$, $df 19/264$). Sheffeov niti Turkey HSD Post-hoc testovi ne prikazuju između kojih grupa ispitanika postoje statistički značajne razlike, ali rezultati LSD testa govore da ispitanici u dobi do 28 godina pozitivnije vrednuju uvjete stanovanja, dostupnost usluga, prometnu povezanost, jaslice i vrtiće od onih starijih.

Tablica 10. Frekvencijska tablica različitih domena u gradu Đakovu

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	$M \pm sd$
U mom gradu lako je naći dobar posao.	155 (54,58)	96 (33,80)	26 (9,15)	5 (1,76)	2 (0,70)	1,60±0,78
Stranci koji žive u mom gradu dobro su integrirani.	33 (11,62)	65 (22,89)	115 (40,49)	64 (22,54)	7 (2,46)	2,81±0,99
Lokalna uprava grada spremna je na promjene.	134 (47,18)	81 (28,52)	44 (15,49)	20 (7,04)	5 (1,76)	1,88±1,03
U mom gradu lako je pronaći kvalitetan stalni smještaj.	55 (19,37)	90 (31,69)	91 (32,04)	39 (13,73)	9 (3,17)	2,50±1,05
Administrativne službe grada učinkovito mi pomažu.	107 (37,68)	77 (27,11)	86 (30,28)	12 (4,23)	2 (0,70)	2,03±0,96
U mom gradu zagađenje zraka veliki je problem.	72 (25,35)	105 (36,97)	81 (28,52)	19 (6,69)	7 (2,46)	2,24±0,99
Moj grad je čist grad.	27 (9,51)	17 (5,99)	65 (22,89)	123 (43,31)	52 (18,31)	3,55±1,14
Grad troši svoje resurse na odgovoran način.	127 (44,72)	73 (25,70)	62 (21,83)	17 (5,99)	5 (1,76)	1,94±1,03
Osjećam se sigurno u svom kvartu.	22 (7,75)	21 (7,39)	47 (16,55)	110 (38,73)	84 (29,58)	3,75±1,18
Osjećam se sigurno u svom gradu.	27 (9,51)	22 (7,75)	57 (20,07)	101 (35,56)	77 (27,11)	3,63±1,23
Zadovoljan/a sam što živim u svom gradu.	45 (15,85)	49 (17,25)	70 (24,65)	77 (27,11)	43 (15,14)	3,08±1,30

Prema podacima iz Tablice 10, čistoća ($M=3,55$) i sigurnost ($M=3,75$, $M=3,63$) jedine su tvrdnje koje postižu više rezultate na skali dok su ostale tvrdnje postigle vrlo niske rezultate kod mladih iz grada Đakova. Iznimku predstavlja tvrdnja „u mom gradu zagađenje zraka veliki je problem“ jer nije istoga smjera kao i ostale tvrdnje u setu, prema tome, iako su rezultati na skali vrlo niski ($M=2,24$) to znači da ispitanici grad Đakovo smatraju nezagađenim. Najniži rezultat pripada čestici „u mom gradu lako je naći dobar posao“ ($M=1,60$) što se u istraživanjima povezuje s činjenicom da mladi ljudi sele zbog nedostatka radnih mjesta i loše socioekonomske situacije. Jedno od navedenih istraživanja koje je pokazalo takve rezultate je

autorice Caselli (2005) koja je potvrdila da među razlozima migracije na veće udaljenosti dominiraju obiteljski i poslovni razlozi (Caselli, 2006). Niske rezultate na skali postižu i tvrdnje „lokalna uprava grada spremna je na promjene“ (M=1,88), „administrativne službe grada učinkovito mi pomažu“ (M=2,03) i tvrdnja „grad troši svoje resurse na odgovoran način“ (M=1,94). Ovi rezultati prikazuju da u Đakovu među mladima postoji faktor nepovjerenja u institucije i lokalnu samoupravu grada. S obzirom na to da na ovim podacima nije rađena dublja analiza zašto se stvara nepovjerenje u institucije grada, ovakav podatak vrijedan je daljnjih istraživanja.

Primjenom faktorske analize utvrdila se dimenzionalnost ovih tvrdnji kod mladih iz grada Đakova. U Tablici 11 izneseni su rezultati faktorske analize primijenjene na 11 faktora namijenjenih mjerenju različitih domena u gradu Đakovu. Faktorskom analizom (uz Varimax rotaciju) dobiveno je ukupno 2 faktora koji su zadovoljili Guttman Kaiserov kriterij. Ova 2 faktora tumače ukupno 60,06% varijance, a njihove svojstvene vrijednosti su 3,74 i 1,66. Izdvajaju se faktor nezadovoljstva (posao, rad službi, trošenje resursa) i faktor zadovoljstva (sigurnost, izgled grada).

Tablica 11. Rezultati faktorske analize seta pitanja o gradu Đakovu

	Faktor 1 - nezadovoljstvo	Faktor 2 - zadovoljstvo
U mom gradu lako je naći dobar posao	0,5357	0,0871
Lokalna uprava grada spremna je na promjene	0,8791	0,0952
U mom gradu lako je pronaći kvalitetan stalni smještaj	0,5096	0,4105
Administrativne službe grada učinkovito mi pomažu	0,7889	0,2027
Moj grad je čist grad	0,2523	0,7369
Grad troši svoje resurse na odgovoran način	0,8745	0,1341
Osjećam se sigurno u svom kvartu	0,0894	0,9142
Osjećam se sigurno u svom gradu	0,1191	0,9213
U mom gradu zagađenje zraka veliki je problem*	0,1118	0,3575

*čestica je rekodirana

Prvi faktor opisuje nezadovoljstvo ispitanika službama grada. U njega se ubrajaju tvrdnje „lokalna uprava grada spremna je na promjene“, „administrativne službe grada učinkovito mi pomažu“ i „grad troši svoje resurse na odgovoran način“.

Tablica 12. Deskriptivni pokazatelji faktora nezadovoljstvo

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>sd</i>
Faktor 1	284	1,990141	1,000000	4,400000	0,732420

Rezultati (vidi Tablicu 12) pokazuju kako su mladi nezadovoljni službama grada Đakova i njihovim djelovanjem te smatraju da bi se resursi mogli pravilnije raspodijeliti.

Također, izdvaja se i problem nemogućnosti pronalaska kvalitetnog smještaja i stalnog posla što također utječe na povećanje nezadovoljstva mladih u gradu Đakovu. Budući da su ove čestice temeljni uvjeti za život u gradu, pretpostavlja se da je nizak rezultat čestica na skali okidač za razmišljanje o odlasku u druge gradove i/ili države.

Tablica 13. Deskriptivni pokazatelji faktora zadovoljstvo

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>sd</i>
Faktor 2	284	3,672535	1,000000	5,000000	0,880282

Kod faktora zadovoljstva izdvajaju se tvrdnje da je grad Đakovo čist grad i da se ispitanici osjećaju sigurno u kvartu i u gradu. Također, zagađenost zraka ne vide kao veliki problem u njihovom rodnom gradu. Kako bi se detaljnije proučili zaključci vezani uz socijalne odnose, provedena je analiza korelacija između faktora koji su se izdvojili u faktorskoj analizi i varijablama koje su vezane uz socijalne odnose. Rezultati su vidljivi u Tablici 14.

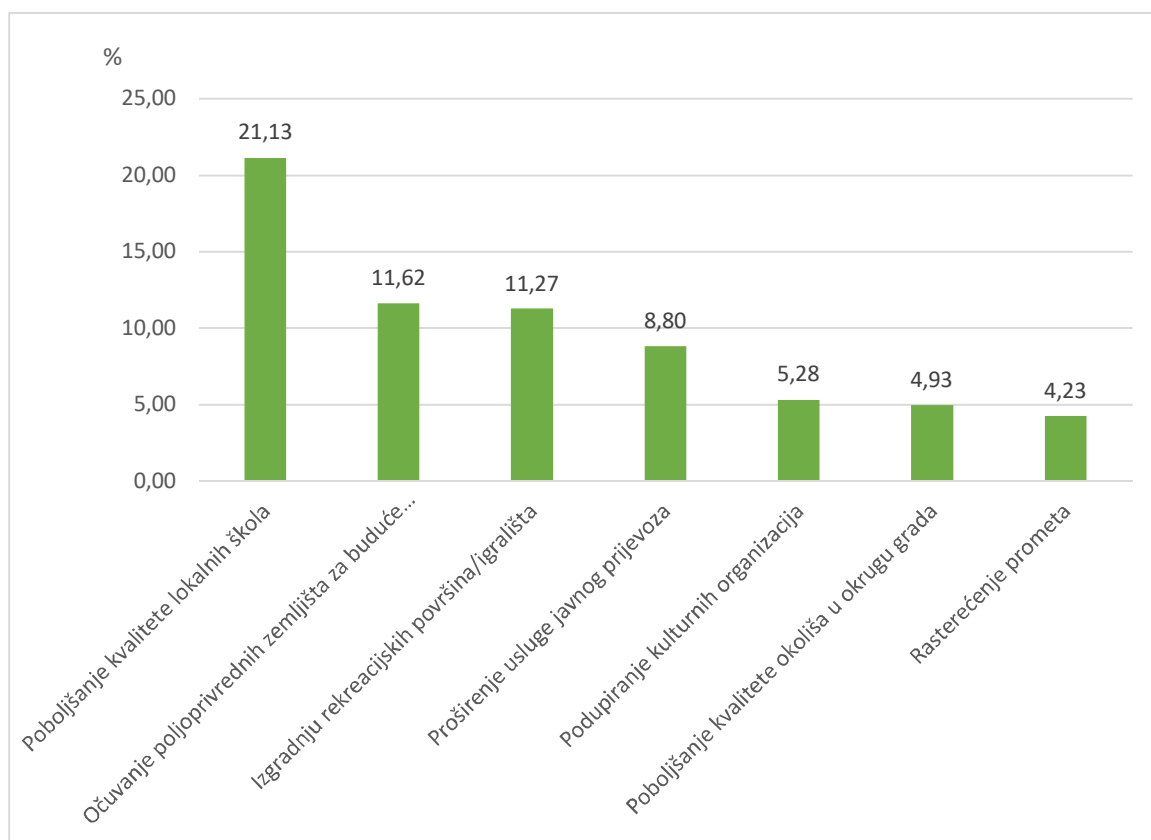
Tablica 14. Analize varijance za faktore s obzirom na mjesto življenja

Domena	F	p
Dodatni sadržaji	0,6683	0,5134
Osnovni uvjeti	0,6783	0,5083
Nezadovoljstvo	0,0246	0,9757
Zadovoljstvo	0,6998	0,4976

Budući da ne postoje razlike kod mladih s obzirom na određene dijelove grada u kojima žive, druga hipoteza se odbacuje. Hipoteza je bila postavljena na temelju istraživanja Slavuj (2012b), ali situacija u gradu Đakovu razlikuje se od rezultata istraživanja u Rijeci. Ovakvi rezultati tumače se činjenicom da je grad Đakovo mali grad za razliku od Rijeke i kvartovi grada relativno su blizu jedan drugome pa razlike među glavnim faktorima kvalitete života nisu statistički značajne.

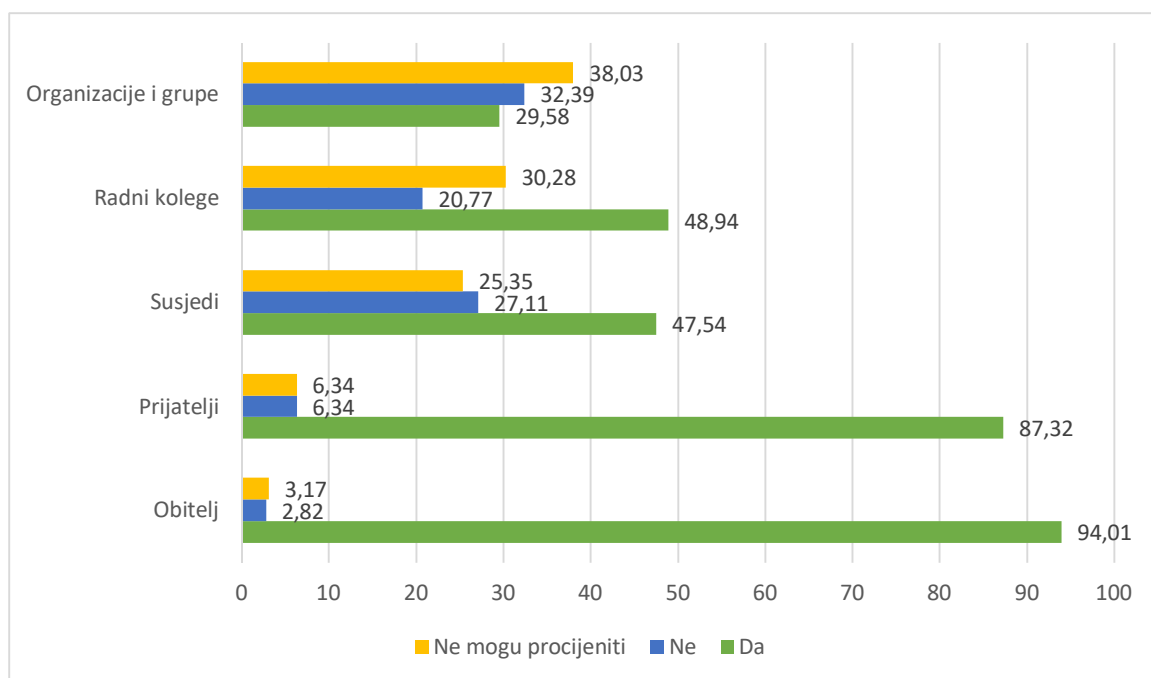
Nakon iznesenih rezultata faktorske analize gdje su se čestice obrazovanja podijelile u dvije različite struje (ispitanici su zadovoljni osnovnim školama, vrtićima i jaslicama, a nezadovoljni srednjim školama i obrazovanjem izvan škola) ne čude rezultati da je 21% ispitanika odabralo poboljšanje kvalitete lokalnih škola kao najvažniju i najnužniju potrebu za koju bi bili spremni izdvojiti više poreza i naknada gradu (vidi Slika 8). Ostale potrebe poput očuvanja poljoprivrednih zemljišta za buduće generacije te izgradnje rekreacijskih površina prepoznalo je tek 11% ispitanika, dok je manje od 10% ispitanika spremno izdvojiti više novca

za proširenje usluga javnog prijevoza (8%), podupiranje kulturnih organizacija (5%), poboljšanje kvalitete okoliša u krugu grada (4%) i rasterećenje prometa (4%).

Slika 8. Spremnost na plaćanje više poreza i naknada gradu

Rezultati povjerenja u članove društva (socijalnu zajednicu ispitanika u kojoj žive) daju nam nešto pozitivniju sliku. Gotovo svi ispitanici (94,01%) mogu se osloniti na podršku članova obitelji kada imaju nekakav problem. Također, vrlo je visok postotak onih koji vjeruju kako će im i prijatelji pružiti pomoć (87,32%). Ipak, negativna konotacija i postotak neodlučnih gotovo je jednak povjerenju kada su u pitanju susjedi. U tom slučaju mišljenja su podijeljena - 48,94% ispitanika smatra da se može osloniti na susjede, a ostali (51,05%) smatraju da se ne mogu osloniti na susjede ili ne mogu procijeniti. Postotak nepovjerenja još više raste kada su u pitanju radni kolege, organizacije i grupe.

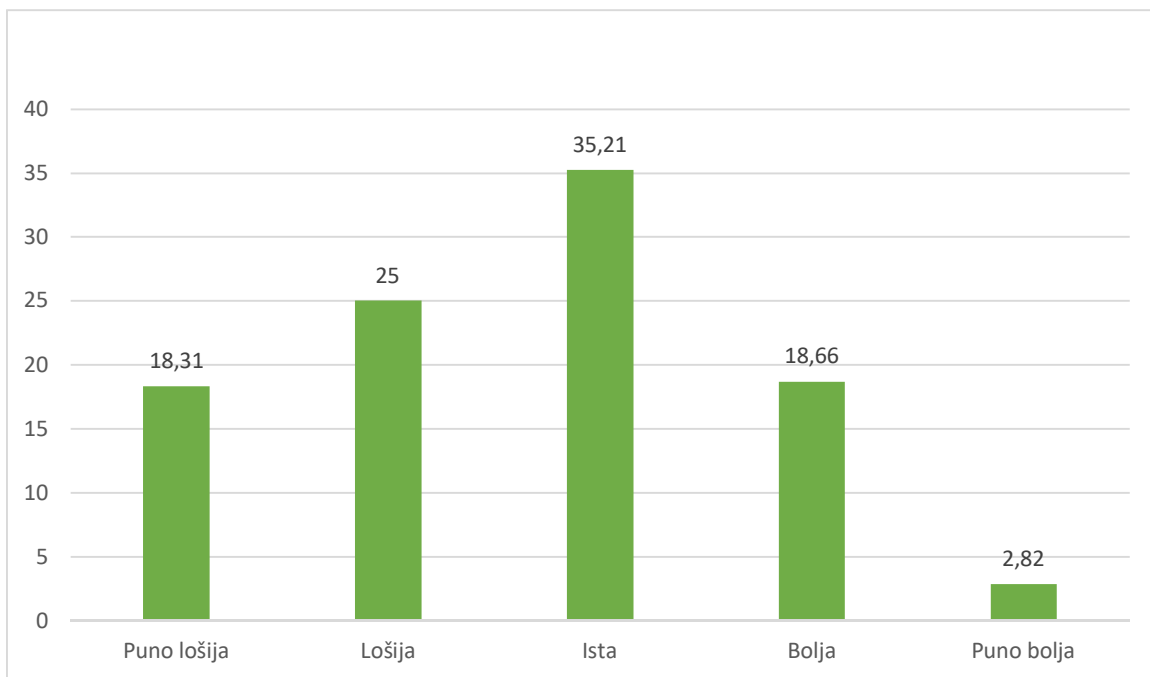
Slika 9. Prikaz socijalnih odnosa u gradu Đakovu

Kako bi se detaljnije proučili zaključci vezani uz socijalne odnose, provedena je analiza korelacija između faktora kvalitete života i varijabli socijalnih odnosa.

Tablica 15. Prikaz korelacija varijabli kvalitete života i socijalnog (društvenog) kapitala ispitanika

	obitelj	prijatelji	susjedi	radni_kolege	organizacije_grupe
V11__dodatni_sadržaji	-0,1066	-0,0721	0,0330	0,0684	0,0862
V11__osnovni_uvjeti	-0,0739	-0,1145	0,0233	0,0993	0,1034
V12__nezadovoljstvo	-0,0531	-0,0609	0,0432	0,0860	0,0632
V12__zadovoljstvo	-0,0421	-0,0603	-0,0144	0,0228	0,0739

Prema dobivenim rezultatima nema statistički značajne povezanosti pa se hipoteza postavljena ne temelju istraživanja Floride (2005) odbacuje.

Slika 10. Percepcija kvalitete života u gradu Đakovu za 10 godina

Percepcija mladih o kvaliteti života u gradu Đakovu u idućih 10 godina nije izrazito pozitivna ($M=2,63$, $sd=1,07$). Od sveukupnog broja ispitanika, njih 43,66% smatra da će se kvaliteta života u gradu pogoršati, a 35,21% da će ostati ista kao i do sada. Ipak, u analizi se izdvaja 21,48% ispitanika koji smatraju da će kvaliteta u gradu Đakovu u idućih 10 godina biti bolja i puno bolja.

χ^2 test pokazuje da postoji statistički značajna povezanost između varijable namjere migracije i percepcije kvalitete života u idućih 10 godina kod mladih iz grada Đakova.

Tablica 16. Rezultati hi kvadrat testa varijabli kvaliteta života i migracija

Kvaliteta života općenito	Migracija	
	Da	Ne
Puno lošija	39 (97,50%)	1 (2,50%)
Lošija	34 (66,67%)	17 (33,33%)
Ista	51 (60,71%)	33 (39,29%)
Bolja	11 (26,83%)	30 (73,17%)
Puno bolja	2 (28,57%)	5 (71,43%)
$\chi^2=46,4819$		$(df=4)^*$

* $p<0,01$

Na temelju rezultata možemo zaključiti da ispitanici koji smatraju da će kvaliteta života u gradu Đakovu biti bolja i puno bolja u idućih 10 godina ne planiraju otići iz grada, dok oni skeptični planiraju migraciju. Činjenica da je nul hipoteza χ^2 testa odbačena govori nam samo o tome da su varijable vjerojatno povezane ali ne izražava jačinu te povezanosti. Da bi utvrdili intenzitet povezanosti valja pogledati vrijednosti odgovarajućih koeficijenata asocijacije, u ovom slučaju Phi koeficijenta prema kojem povezanost zadovoljstva i migracije iznosi $\phi=0,4566$, $p<0,01$.

Tablica 17. Rezultati χ^2 testa za varijable porez i mjesečni prihodi kućanstva

	Porezi	
	Da	Ne
Prihod kućanstva		
Do 3 000kn	12 (54,55%)	10 (45,45%)
3 001-5 000kn	30 (65,22%)	16 (34,78%)
5 001-10 000kn	68 (67,33%)	33 (32,67%)
10 001-15 000kn	49 (71,01%)	20 (28,99%)
15 001-20 000kn	25 (73,53%)	9 (26,47%)
20 001kn i više	7 (58,33%)	5 (41,67%)
$\chi^2=3,1849$	<i>(df=5)</i>	

Budući da ne postoje statistički značajne razlike, nije potvrđeno da su mladi vezani za obiteljski budžet pa iz tih razloga nisu spremni izdvajati više novca za porez i naknade gradu kako si se faktori kvalitete života razvijali sukladno potrebama stanovnika.

7. Rasprava

U predstavljenom istraživanju analizirane su razlike u kvaliteti života mladih grada Đakova s obzirom na tendenciju migracije, dio grada u kojemu žive i neke socioekonomske značajke. Postotak lokalnih migracija ovog istraživanja nešto je veći od međunarodnih migracija. S obzirom na to da nije prikupljen dovoljan broj iseljenih ispitanika fokus ovog rada je na tendenciji migracije ispitanika. Problemi i (ne)zadovoljstvo kvalitetom života posebne skupine već iseljenih ispitanika predlažu se za neka daljnja, posebno na to fokusirana istraživanja. Vezano uz promatrane razlike u kvaliteti života mladih grada Đakova rezultati istraživanja pokazali su da značajne razlike postoje samo u nekim odrednicama.

Kao pozitivni faktori kvalitete života za mlade u Đakovu izdvojili su se uvjeti stanovanja, dostupnost usluga, prometna povezanost, jaslice, vrtići, osnovne škole, čistoća grada te sigurnost građana u kvartu i u gradu. Također, pokazalo se da ispitanici značajno češće i više računaju na pomoć obitelji i prijatelja nego na pomoć susjeda, radnih kolega ili organizacija u koje su uključeni. S druge strane, kao rizični faktori za kvalitetu života izdvojili su se javni prijevoz, ponuda sadržaja za mlade, zdravstvena skrb, srednje škole, obrazovanje izvan škole, sportski sadržaji, pronalazak posla, spremnost lokalne uprave na promjene, kvalitetan smještaj, pomoć lokalnih snaga građanima i nepravilno trošenje resursa kojima grad Đakovo raspolaže. Još jedan od faktora kojim su mladi prilično nezadovoljni su kulturni sadržaji u gradu Đakovu. Većina kulturnih udruga koje djeluju na području grada Đakova su kulturno umjetnička društva (KUD), plesni klubovi, klape te udruge slikara u kojima aktivno sudjeluju većinom stariji članovi. Pored raznih kulturnih organizacija koje grad Đakovo nudi, rezultati istraživanja pokazuju da takve zajednice ipak ne priliče mladoj populaciji jer je zadovoljstvo ispitanika ovakvim sadržajima nisko na skali. Ilišin i Vrkaš (2017) iznose da se za zapošljavanje na ispodprosječno plaćenim mjestima, usporeno osamostaljivanje i nedovoljno prostora i ponude za druženje politike nedovoljno angažiraju. Također, smatraju da lokalne zajednice slabo rade na razvoju interesa mladih pa tako raste i nepovjerenje mladih u društvene i političke institucije (Ilišin, Vrkaš, 2017). Ipak, grad Đakovo u 2019. godini na web stranicama aktivno oglašava natječaje koji uključuju mlade u promjene u zajednici, a cilj je povećati sudjelovanje mladih u procesima lokalnog razvoja¹⁰. Nisko vrednovana tvrdnja povezana za zdravstvenu skrb može se povezati s ogorčenošću stanovnika grada zbog trajnog zatvaranja

¹⁰ Natječaj „Mladi: snaga zajednice“ - poziv mladima od 18 do 30 godina. (<https://www.djakovo.hr/index.php/vijesti/item/3136-natjecaj-mladi-snaga-zajednice-poziv-mladima-od-18-do-30-godina>)

rodilišta, nedovoljno dežurnih ambulanti ili zbog izostavljanja zdravstvenog odgoja u školama. Problematika ovih podataka zahvalna je za daljnja istraživanja i dublju analizu.

Nalazi ovog istraživanja potvrdili su tezu o postojanju statistički značajnih razlika u određenim aspektima kvalitete života s obzirom na socioekonomski položaj ispitanika. Nakon statističkih analiza pokazalo se da postoje statistički značajne razlike u kvaliteti života s obzirom na radnu aktivnost i vrstu obrazovanja ispitanika. Studenti postižu više vrijednosti na skali zadovoljstva dodatnim sadržajima nego ispitanici koji imaju drugačiji radni status. Jednako tako, studenti postižu i više rezultate na skali zadovoljstva osnovnim uvjetima življenja za razliku od ostalih skupina ispitanika. Ovi rezultati govore da su studenti podijeljeni u mišljenjima te da imaju jasno izražen stav oko pojedinih faktora kvalitete života za razliku od ostalih. Nalazi istraživanja autorice Gvozdanić i sur. (2019) koji se bave usporednom analizom stanja 2012. i 2018. godine prikazuju kako je sve više visokoobrazovanih mladih (za 30% više nego prije 5 godina) iako se struktura visokog obrazovanja nije značajno mijenjala. Ispitani poduzorak onih koji završavaju proces obrazovanja u istraživanju Gvozdanić i sur. (2019) prikazuje vrlo nisku percepciju zapošljivosti nakon završenog obrazovanja. Ovakva mišljenja mogu biti posljedica visokih stopa nezaposlenosti među mladima sa završenim visokim obrazovanjem. Ističe se da je skupina zaposlenih ispitanika također nešto zadovoljnija navedenim faktorima nego nezaposleni. Faktor zadovoljstva osnovnim uvjetima življenja statistički značajno se razlikuje među ispitanicima i s obzirom na vrstu završenog obrazovanja. Ispitanici koji imaju završenu trogodišnju školu postižu niže rezultate na skali zadovoljstva nego oni koji imaju više stupnjeve obrazovanja.

Analiza varijance dobi i faktora koji čine kvalitetu života pokazala se statistički značajnom za faktor zadovoljstva osnovnim uvjetima življenja. Ispitanici u dobi do 28 godina pozitivnije vrednuju uvjete stanovanja, dostupnost usluga, prometnu povezanost, jaslice i vrtiće od onih starijih. Ovakav rezultat može se tumačiti time da mladi još nisu iskusili stvarnu kvalitetu ovih faktora te imaju nešto pozitivniju sliku od nešto starijih mladih.

Kada je riječ o kvaliteti života mladih u Đakovu, dobiveni rezultati o razlikama između različitih dijelova grada nisu se pokazali statistički značajnima. Nasuprot navedenom, rezultati istraživanja Slavuj (2012,b) pokazuju da se odgovori ispitanika razlikuju s obzirom na kvart u kojemu žive. Hipoteza ovog istraživanja postavljena je na temelju istraživanja Slavuj (2012b), ali situacija u gradu Đakovu znatno se razlikuje od rezultata iz Rijeke. Ovakvi rezultati tumače se činjenicom da je grad Đakovo manji grad i kvartovi grada blizu su jedan drugome pa razlike među glavnim faktorima kvalitete života nisu statistički značajne.

Kada je riječ o povezanosti socijalnih odnosa i doživljaja kvalitete života mladih u gradu Đakovu, bitan je nalaz koji indicira da ne postoji statistički značajna poveznica ovih dvaju koncepata. S druge strane, autor Florida (2005) zaključuje kako je ljudski kapital glavni faktor regionalnog razvoja jer stanovnicima gradova postaje vrlo važno integrirano živjeti, raditi, učiti i zabavljati se. Na razvoj lokalne zajednice (i društva) vidljiv je utjecaj ekonomije, ali i socijalnog života. U suvremenom društvu Putnam (prema: Florida 2005) je primijetio dugoročni pad društvenog kapitala u građanskom i društvenom životu. Naime, ljudi rijetko žele ostvariti društvenu povezanost, uključuju važnost zajednice ali ne žele da bude invazivna ili da ih sprječava u življenju vlastitih života. Jednako tako, preferiraju slabe veze koje nisu toliko jake nego imaju više efekta (Florida, 2005). Mjesta s gustim vezama i visoke razine tradicionalnog socijalnog kapitala pružaju prednosti insajderima i tako potiču stabilnost (što su pokazali rezultati ovoga istraživanja). Povezanost odnosa u obitelji i kvarta u kojemu ispitanici žive je niska i pozitivna, ali može se zaključiti da se ispitanici koji žive u centru grada više oslanjaju na podršku obitelji nego na ostale članove lokalne zajednice. U ovom istraživanju varijabla „integracija stranaca“ postiže prosjek (M) 2,81 (sd=0,9931), što potvrđuje tezu istraživanja Floride da su zajednice s tradicionalnim socijalnim kapitalom stabilnije i slabije integriraju novo doseljene stanovnike. S druge strane, mjesta s labavijim mrežama i slabijim vezama otvorenija su za pridošlice, a tako se promiču i nove kombinacije resursa i ideja.

Nalazi ovog istraživanja potvrđuju da kod promatranih ispitanika postoji statistička značajnost kod onih koji planiraju migrirati i onih koji nisu niti razmišljali o migraciji s obzirom na percepciju kvalitete života u gradu Đakovu za 10 godina. Ispitanici koji smatraju da će kvaliteta života u gradu Đakovu biti bolja i puno bolja u idućih 10 godina ne planiraju otići iz grada, dok oni skeptični planiraju migraciju. Autorica Haug (2008) zaključuje da su odluke o povratku migracija određene razinom društvenog kapitala, neovisno o individualnim odrednicama kao što su zaposlenje ili dob. Gubitak kapitala specifičnog za mjesto prebivališta vidi kao push faktor (Haug, 2008).

Analizom podataka Državnog zavoda za statistiku Pokos (2017) zaključuje da će se dugoročni učinak iseljavanja osjetiti nakon jednoga ili više desetljeća jer će brojčano smanjena populacija mladih u državi ujedno imati manji reproduktivni učinak. „Dakle, iseljavanjem mlađeg stanovništva stvaraju se tzv. krnji naraštaji u dobnom sastavu te nastaje dugoročni (odgođeni) učinak zbog odljeva reproduktivnog potencijala“ (Pokos, 2017:23). Iz ovih podataka jasno je da političke strukture ne rade dovoljno na udovoljenju potrebama mladih što u konačnici rezultira migracijom zbog negativne percepcije budućnosti življenja mlađe populacije na području mikro sredine kao što je grad Đakovo.

Konačni dobiveni rezultati ovog istraživanja upućuju na smjernice za unapređenje pojedinih aspekata kvalitete života mladih u gradu Đakovu te upozoravaju na potrebe daljnjeg razvoja različitih aspekata grada. Kao tri glavna razloga za migraciju ispitanika iz grada Đakova ispitanici navode poboljšanje životnog standarda, bolje zaposlenje i političku situaciju u Hrvatskoj. Kako bi se spriječile masovne migracije mladih iz grada Đakova, nužno je programe lokalnog razvoja utemeljiti na unapređenju zapošljivosti i životnog standarda te na boljoj dostupnosti javnog prijevoza, sadržaja za mlade, kulturnih sadržaja i sportskih sadržaja. Prema nalazima Miljenović, Kokorić i Berc (2016) strateški planovi revitalizacije i razvoja lokalnih prostora Hrvatske kao polaznu točku trebaju uzeti u obzir „povećanje zapošljivosti, uklanjanje strukturalno uvjetovanih prepreka za obrazovanje te bolju distribucija socijalnih i prometnih usluga [...] Na taj način potrebno je djelovati u smjeru smanjenja rizika od daljnje depopulacije i međugeneracijske reprodukcije siromaštva, nezaposlenosti i socijalne isključenosti stanovništva na nerazvijenim ruralnim prostorima“ (Miljenović, Kokorić, Berc, 2016:40), ali i na slabije razvijenim lokalnim prostorima.

8. Zaključak

Ovim istraživanjem želi se ukazati na važnost rezultata mišljenja mladih na temu kako je to biti mlad na području lokalne zajednice grada Đakova. Ciljevi ovog rada ostvareni su u značajnoj mjeri, a potencijalni neostvareni cilj (ispitivanje statističke značajnosti razlike već odseljenih ispitanika i mladih koji trenutno žive u Đakovu) preporučuje se za buduća istraživanja.

Kao glavni faktori koji su presudni za (ne)zadovoljstvo kvalitetom života u gradu Đakovu istaknuli su se osnovni uvjeti za život i dodatni sadržaji koji se pružaju stanovnicima grada. Druga faktorska analiza pokazala je da se u brojnim aspektima ispitanici različito raspršuju kada je u pitanju zadovoljstvo kvalitetom života. Mišljenja ispitanika su podijeljena, a jednako tako i budućnost grada u idućih 10 godina. Veliki dio ispitanika iskazuje nezadovoljstvo i potkrepljuje ga nedovoljnom organiziranošću lokalnih vlasti, nezainteresiranošću i lošom ponudom kulturnih, zdravstvenih i dodatnih sadržaja.

Nakon provedbe istraživanja može se zaključiti da su mladi u gradu Đakovu glavna sila regionalnog razvoja po pitanju reprodukcije, organizacije i uspravljanja resursima i da se njihova mišljenja trebaju uvažiti za buduće projekte koji će se provoditi u gradu. Svi ispitanici su dio populacije mladih grada Đakova (bez obzira na razliku onih koji su odselili i onih koji ne namjeravaju seliti) i kroz analizu njihovih mišljenja došlo se do zaključka da je kvaliteta života u gradu Đakovu prosječna, a vjerojatno je da bi značajno porasla kada bi lokalne vlasti poradile na uvođenju više dodatnih edukacijskih, sportskih, zdravstvenih i kulturnih sadržaja.

Problem istraživanja vrlo je kompleksan i širok, ali s druge strane i dobro teorijski potkrepljen. Grad Đakovo ne obiluje sociološkim istraživanjima pa su društveni fenomeni u ovoj gradskoj zajednici još zanimljiviji za istraživanje zbog specifičnosti grada Đakova kao manjeg grada u Slavoniji iz kojega sve više mladih iseljava zbog ekonomske (ali i socijalne) situacije.

Zaključno, u tumačenju predstavljenih rezultata istraživanja treba navesti i glavna metodološka ograničenja. Nalazi su dobiveni na prigodnom uzorku, što onemogućuje generalizaciju (uopćavanje rezultata) na ostale gradove u Slavoniji. Jednako tako, prikupljeni podaci ne omogućuju opis i usporedbu pojedinih aspekata kvalitete života ispitanika koji su već otišli i onih koji još uvijek žive u gradu Đakovu. S obzirom na to da se trend migracija sve više širi, u buduća istraživanja bilo bi korisno uvrstiti detaljniji prikaz i analizu uloge već odseljenih ispitanika u oblikovanju kvalitete života mladih u gradu Đakovu.

9. Prilozi

Kvaliteta života u gradu Đakovu

Poštovani,

Anketa koja je pred Vama odnosi se na kvalitetu života u gradu Đakovu i sklonost migraciji mladih. Istraživanje je isključivo za svrhe diplomskog rada te Vas molim za sudjelovanje. Popunjavanje ove ankete je anonimno, u anketi nema točnih i netočnih odgovora, već je svaki odgovor jednako vrijedan podatak.

Hvala!

Molim Vas da navedete ime grada/mjesta u kojemu trenutno živite. *

Tekst kratkog odgovora

Koliko dugo živite u gore navedenom gradu? *

- 1-5 godina
- 6-10 godina
- 11-15 godina
- 15 i više
- Cijeli život

Planirate li odlazak iz Đakova? *

- Da, samo privremeno
- Da, za stalno
- Već sam napustio/la grad
- Ne planiram odlazak
- Ne znam

Ako ste preselili iz grada Đakova, prije koliko godina ste odselili?

Tekst kratkog odgovora

Koliko dugo živite/ste živjeli u Đakovu? *

- 1-5 godina
- 6-10 godina
- 11-15 godina
- 15 godina i više
- Cijeli život

Dio grada u kojemu stanujete/ste stanovali u Đakovu: *

- Centar
- Širi centar (Vila, Pazarište, Bajnak)
- Periferija (Sjever, Brdo, Čikaga, Dračice)

Molim Vas da označite vrstu stambenog prostora u kojemu živite: *

- Kuća
- Stan
- Ostalo

Općenito govoreći, označite koliko ste zadovoljni navedenim uslugama u gradu Đakovu. *

Jako sam nezado... Nezadovoljan/na... Niti sam zadovolj... Zadovoljan/na sa... Jako sam zadov..

Uvjeti stanovanja	☐	☐	☐	☐	☐
Dostupnost uslug...	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteta prometn...	☐	☐	☐	☐	☐
Javni prijevoz	☐	☐	☐	☐	☐
Internetski priključ...	☐	☐	☐	☐	☐
Ponuda dodatnih i...	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteta zdravstv...	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturni sadržaji	☐	☐	☐	☐	☐
Predškolsko obra...	☐	☐	☐	☐	☐
Osnovno obrazov...	☐	☐	☐	☐	☐
Srednjoškolsko o...	☐	☐	☐	☐	☐
Mogućnost obraz...	☐	☐	☐	☐	☐
Sportski sadržaji	☐	☐	☐	☐	☐

Slijedi set tvrdnji o gradu Đakovu. Molim Vas da odgovorite da li se u potpunosti slažete, djelomično slažete, djelomično ne slažete ili uopće ne slažete sa sljedećim tvrdnjama.

	Uopće se ne slaž...	Ne slažem se	Niti se slažem nit...	Slažem se	U potpunosti se s
U mom gradu lako...	☐	☐	☐	☐	☐
Stranci koji žive u ...	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalna uprava gr...	☐	☐	☐	☐	☐
U mom gradu lako...	☐	☐	☐	☐	☐
Administrativne sl...	☐	☐	☐	☐	☐
U mom gradu zag...	☐	☐	☐	☐	☐
Moj grad je čist gr...	☐	☐	☐	☐	☐
Grad troši svoje re...	☐	☐	☐	☐	☐
Osjećam se sigur...	☐	☐	☐	☐	☐
Osjećam se sigur...	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljan/a sam...	☐	☐	☐	☐	☐

Ako biste se morali odlučiti za jednu od navedenih opcija, zaokružite za koju biste bili spremni plaćati više poreza i naknada gradu. *

- Izgradnju rekreacijskih površina/igrališta
- Očuvanje poljoprivrednih zemljišta za buduće generacije
- Poboljšanje kvalitete lokalnih škola
- Podupiranje kulturnih organizacija
- Poboljšanje kvalitete okoliša u okrugu grada
- Rasterećenje prometa
- Proširenje usluge javnog prijevoza
- Ništa od navedenog

U sljedećoj tablici molim Vas da označite možete li se osloniti na navedene osobe/grupe kada imate nekakav problem: *

	Ne	Da	Ne mogu procijeniti
Obitelj	☐	☐	☐
Prijatelji	☐	☐	☐
Susjedi	☐	☐	☐
Radni kolege	☐	☐	☐
Organizacije i grupe u koje st...	☐	☐	☐

Stečeni stupanj obrazovanja: *

- Završena OŠ ili niže
- Završena trogodišnja srednja škola
- Završena četverogodišnja srednja škola
- Završena viša škola
- Fakultet - prvostupnik
- Fakultet - magistar ili više

Koliki su Vaši mjesečni prihodi? *

- Bez prihoda
- do 1.500,00
- 1.501,00 – 3.000,00
- 3.001,00 – 5.000,00
- 5.001,00 – 10.000,00
- 10.001,00 – 15.000,00
- 15.001,00 i više

Smatram da će kvaliteta života u sljedećih 10 godina u Đakovu biti:

- Puno bolja
- Bolja
- Ista
- Lošija
- Puno lošija

Spol *

- M
- Ž

Dob *

Tekst kratkog odgovora

Radna aktivnost: *

- Zaposlen/a
- Nezaposlen/a
- Učenik/ca
- Student/ica
- Ostalo

Odaberite glavni izvor Vaših osobnih materijalnih prihoda: *

- Stipendija
- Džeparac od roditelja
- Vlastita zarada
- Socijalna pomoć
- Nasljedstvo, renta, mirovina
- Ništa od navedenog

Koliki su mjesečni prihodi Vašeg kućanstva? *

- do 3 000 kn
- 3 001-5 000 kn
- 5 001-10 000 kn
- 10 001-15 000 kn
- 15 001- 20 000 kn
- 20 001 kn i više

10. Literatura

Barada, Valerija, Marčelić, Sven, Zdravković, Željka (2015). *Mladi na dalmatinskim otocima: zaustavljeni u radu*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo (HSD).

Barada, Valerija (2015). *Izveštaj istraživanja (2. Faza – kvantitativno istraživanje) Projekt: Promicanje zapošljivosti mlade populacije na geografski izoliranim/udaljenim otocima*. Dubrovnik: DEŠA.

Bejaković, Predrag; Kaliterna Lipovčan, Ljiljana (2007). *Quality of life in Croatia : Key findings from national research*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Bell, Martin; Ward, Gary (2000). "Comparing permanent migration with temporary mobility", *Tourism Geographies*, 2(1):97-107.

Blaikie, Norman (2000). *Designing Social Research*. Cambridge: Polity Press.

Bouillet, Dejana (2006). *Kvaliteta života mladih : odgovornost zajednice i/ili obitelji*, u : Vlasta Ilišin (ur.). *Mladi između želja i mogućnosti : položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja.

Božić, Saša (2005). „Migracijski potencijal Hrvatske – mikroanalitički aspekti“, *Migracijske i etničke teme* 21(1-2): 9–33.

Buković, Nikola (2010). *Istraživanje problema, potreba i društvenog položaja mladih: Mladi i poduzetnička kultura*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

Caselli, Graziella; Vallin, Jacques; Wunsch, Guillaume J. (2006). *Demography: analysis and synthesis*. Amsterdam ; Boston: Elsevier.

Čapo Žmegač, Jasna (2003). „Dva lokaliteta, dvije države, dva doma: Transmigracija hrvatskih ekonomskih migranata u Munchenu“, *Nar. Umjet.* 40(2):117-131.

Čudina-Obradović, Mira, Obradović, Josip (2000). „Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje“, *Revija za socijalnu politiku*, 7(2): 131-145.

Državni zavod za statistiku (2017). *Migracija stanovništva RH u 2016*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Florida, Richard (2005). *Cities and the creative class*. New York: Routledge.

Gvozdanović, Anja, Vlasta Ilišin, Mirjana Adamović, Dunja Potočnik, Nikola Baketa, i Marko Kovačić (2019). *Youth Study Croatia 2018/2019*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.

Haug, Sonja (2008). „Migration Networks and Migration Decision-Making“, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34(4):585-605.

Ilišin, Vlasta, Bouillet Dejana, Gvozdanović, Anja, Potočnik, Dunja (2013) *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Friedrich Erbert Stiftung.

Ilišin, Vlasta; Vrkaš Spajić, Vedrana (2017). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. Stoljeća*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Marans, Robert W.; Stimson, Robert (2011). *Investigating quality of urban life: Theory, methods, and empirical research*. London: Springer.

Marković, Mirko (1976). "Đakovo i Đakovština", *Zbornik Đakovštine*, 1:147-349.

Mesić, Milan (2002). „Međunarodne migracije: tokovi i teorije“, *Migracijske i etničke teme* 19(1): 119–129.

Miljenović, Ana; Kokorić, Slavica Blaženka; Berc, Gordana (2016). “Kvaliteta života obitelji na različitim ruralnim područjima: primjer četiriju općina Sisačko-moslavačke županije”, *Sociologija i prostor* 54(204): 19-44.

Petz, Boris (2004). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naknada slap.

Pokos, Nenad (2017). “Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz hrvatske”, *Političke analize* 8(31): 16-23.

Privara, Tijana (2018) *Donošenje odluke o migraciji kroz teoriju racionalnog izbora*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Putnam, Robert; Gross, Kristin A. (2002). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: University press.

Seferagić, Dušica (2000). „Kvaliteta življenja u selu u tranziciji“, *Sociologija sela* 38(1/2):109-149.

Slavuj, Lana (2012a). „Objektivni i subjektivni pokazatelji u istraživanju koncepta kvalitete života“, *Geoadria* 17(1): 73-92.

Slavuj, Lana (2012b). „Kvaliteta života u odabranim susjedstvima Grada Rijeke“, *Hrvatski geografski glasnik*, 74(2): 69-88.

Službeni glasnik Grada Đakova (2016-2020) // br. 7

Šverko, Iva (2005). “Studentske namjere odlaska u inozemstvo”, *Društveno istraživanje*, 6(80): 1149-1174.

Vuletić, Gorka (2013). “Samoprocijenjeno zdravlje i kvaliteta života u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji: Regionalne razlike i specifičnosti”, *Radovi za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 7:213-222.